A 6384
A2
809
ppy 1

LIBRARY OF CONGRESS.

Chap. PA6384
A2
Shelf 1809

UNITED STATES OF AMERICA.

EUTRÓPII BREVIÁRIUM HISTÓRIÆ ROMÁNÆ,

Ab Urbe cónditâ ad Annum Ejúſdem Urbis DCCCL.

quingentesimum
quinquagesimum.

~~[illegible]~~

~~SEX. AURELII VICTORIS~~

~~DE~~

~~ROMANIS ILLUSTRIBUS~~

~~LIBER~~

~~AD USUM JUVENTUTIS ACCOMMODATA.~~

EDITIO ALTERA EMENDATA.

a new edition revised.

ETONÆ:
Excudebant POTE et WILLIAMS, 1809.
Veneunt etiam LONDINI, No. 2, *Crane Court, Fleet-Street.*

PA6384
.A2
1809

TANAQUILLI FABRI

NOTULÆ.

EUTRÓPII libéllum descríbi cúravi, quo facíliùs tenélla puerórum ætas históriæ eleménta, matúrè cognósceret.

Salubérrimum enim et perquàm planè necessárium est, ut púeri et dies et noctes in ánimo hábeant Urbis Románæ delineatiónem.

De Eutrópii ætáte pauca dicam. Juliánus Imperátor, Galli Cæsaris frater, ex Parthicâ expeditióne victor rédiens, périit anno Christi trecentésimo sexagésimo quinto. At illi expeditioni interfuit Eutrópius; ait enim sub finem libri; "Hinc Juliánus rerum potítus est, ingéntique apparátu Parthis intulit bellum: cui expeditióni ego quoque interfui." *Ætas étiam hinc facilè appáreat, quòd libéllum suum ad Valéntem Imperatórem miserit, ut ex epístolâ cónstat. Eutrópium Græcè vertit Pæánius, homo non satis doctus in Latínis. Capito, génere Lycius, hunc scriptórem etiam Græcè vérterat, sed ex illo opere nihil hódiè súperest. Multa dénique ex Eutropio in scripta sua transtulerat Johannes Antiochenus; sed an ex Latino Eutrópii exemplári, aut ex Græcâ Capitonis convérsione hausta illa sint, non liquet.*

DÓMINO

VALÉNTI,

GÓTHICO,

MÁXIMO, PERPÉTUO,

AUGUSTO.

RES Románas ex voluntáte manſuetúdinis tuæ, ab urbe cónditâ ad noſtram memóriam, quæ in negótiis, vel béllicis vel civílibus, eminébant, per órdinem témporum brevi narrátione collégi; ſtrictim ádditis etiam iis quæ in Príncipum vitis egrégia exſtitérunt; ut Tranquillitátis tuæ poſſit mens divina lætári, priùs ſe illúſtrium virórum facta in adminiſtrando imperio ſequútam, quàm cognóſceret lectióne.

EUTROPII

LIBER PRIMUS.

Romæ regnatum est per septem Reges.

1. ROMÁNUM impérium, quo neque ab exórdio ullum ferè minus, neque increméntis toto orbeamplius humána potest memória recordári, à RÓMULO exórdium habet; qui Vestális vírginis filium, et (quantum putátus est) Martis, cum Remo fratre, uno partu editus est. Is cùm inter pastores latrocinaretur, octodecim annos natus, urbem exiguam in Palatino monte constituit, undecimo Calendas [xi. Kal.] Maias, Olympiadis sextæ anno tertio; post Trojæ excidium, ut qui plurimum minimumque tradunt, trecentesimo nonagesimo quarto.

2. Conditâ civitáte, quam ex nómine suo ROMAM vocávit, hæc ferè egit. Multitúdinem finitimórum in civitátem recépit: centum ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret; quos Senatores nominavit propter senectutem. Tunc, cùm uxores

ores ipse et populus non haberent, invitavit ad spectaculum ludorum vicinas urbi nationes, atque earum virgines rapuit. Commotis bellis propter raptarum injuriam, Cæninenses vicit, Antemnates, Crustuminos, Sabinos, Fidenates, Vejentes, quæ omnia oppida urbem cingunt. Et cùm ortâ subitò tempestate non comparuisset, anno regni trigesimo septimo, ad deos transîsse creditus, consecratus est. Deinde Romæ per quinos dies Senatores imperaverunt; et his regnantibus, annus unus completus est.

3. Postea Numa Pompilius rex creatus est, qui bellum nullum quidem gessit, sed non minus civitati quam Romulus profuit. Nam et leges Romanis, moresque constituit, qui consuetudine præliorum jam latrones ac semibarbari putabantur. Annum descripsit in decem [x] menses, prius sine aliquâ computatione confusum: et infinita Romæ sacra ac templa constituit. Morbo decessit quadragesimo tertio imperii anno.

4. Huic successit Tullus Hostilius. Hic bella reparavit, Albanos vicit, qui ab urbe Româ duodecimo [xii] milliario absunt. Vejentes et Fidenates, quorum alii sexto milliario absunt ab urbe Romanâ, alii octavo decimo, bello superavit. Urbem ampliavit, adjecto Cælio monte. Cùm triginta duobus annis regnâsset, fulmine ictus, cum domo suâ arsit.

5. Post hunc Ancus Marcius, Numæ ex filiâ

filiâ nepos, ſuſcepit imperium. Contra Latinos dimicavit: Aventinum montem civitati adjecit, et Janiculum: Oſtiam civitatem ſupra mare ſexto decimo milliario ab urbe Româ condidit: vigeſimo quarto anno imperii morbo periit.

6. Deinde regnum Priſcus Tarquinius accepit. Hic numerum Senatorum duplicavit: Circum Romæ ædificavit: ludos Romanos inſtituit, qui ad noſtram memoriam permanent. Vicit idem etiam Sabinos; et non parum agrorum, ſublatum iiſdem, urbis Romæ Territorio adjunxit; primúſque triumphans urbem intravit: muros fecit, et cloacas: Capitolium inchoavit. Triceſimo octavo imperii anno per Anci filios occiſus eſt, regis ejus cui ipſe ſucceſſerat.

7. Poſt hunc Servius Tullius ſuſcepit imperium, genitus ex nobili fœminâ, captivâ tamen, et ancillâ. Hic quoque Sabinos ſubegit: montes tres, Quirinalem, Viminalem, Eſquilinum, urbi adjunxit: foſſas circum murum duxit. Primus omnium Cenſum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eo Roma, omnibus in Cenſum delatis, habuit capitum octoginta quatuor [LXXXIV] millia civium Romanorum, cum his qui in agris erant. Occiſus eſt quadrageſimo quinto [XLV] imperii anno, ſcelere generi ſui Tarquinii Superbi, filii ejus regis cui ipſe ſucceſſerat;

et filiæ suæ, quam Tarquinius habebat uxorem.

8. Lucius Tarquinius Superbus, septimus atque ultimus regum. Volscos, (quæ gens ad Campaniam euntibus non longè ab urbe est) vicit: Gabios civitatem, et Suessam Pometiam subegit: cum Thuscis pacem fecit; et templum Jovi in Capitolio ædificavit. Postea Ardeam oppugnans, in octavo décimo milliario ab urbe positam civitatem, imperium perdidit. Nam cùm filius ejus, et ipse Tarquinius junior, nobilissimi Collatini uxorem stuprâsset, eaque de injuriâ marito et patri et amicis questa fuisset, in omnium conspectu se occidit: propter quam causam Brutus parens, et ipse Collatinus, populum concitavit, et Tarquinio ademit imperium. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipso rege oppugnabat, reliquit, veniénsque ad urbem rex, portis clausis exclusus est. Cúmque imperâsset annos viginti quinque, cum uxore et liberis suis fugit.

Ita Romæ regnatum est per septem reges annis ducentis quadraginta tribus, cùm adhuc Roma, ubi plurimum, vix usque ad quintum decimum milliarium possideret.

Cónsules creantur.

9. Consules cœpêre pro uno rege duo hâc causâ creari; ut, si unus malus esse voluisset, alter

alter eum, habens potestatem similem, coërceret. Et placuit, ne imperium longiùs quam annum haberent; ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur, sed civiles semper essent, qui se post annum scirent futuros esse privatos: Fuerunt igitur anno primo, expulsis regibus, Consules Lucius Junius Brutus, qui maximè egerat ut Tarquinius pelleretur, et Tarquinius Collatinus, maritus Lucretiæ. Sed Tarquinio Collatino statim sublata dignitas est: Placuerat enim, ne quisquam in urbe maneret, qui Tarquinius vocaretur. Ergo, accepto omni patrimonio suo, ex urbe migravit; et loco ipsius factus est Valerius Publicola Consul. Commovit tamen bellum urbi Romanæ rex Tarquinius, qui fuerat expulsus, et, collectis undique multis gentibus, ut in regnum posset restitui, dimicavit.

10. In primâ pugnâ Brutus et Aruns Tarquinii filius invicem se occiderunt. Romani tamen ex eâ pugnâ victores receserunt. Brutum Romanæ matronæ defensorem pudicitiæ suæ, quasi communem patrem, per annum luxerunt. Valerius Publicola Spurium Lucretium Tricipitinum collegam sibi fecit, Lucretiæ patrem: quo morbo mortuo, iterum Horatium Pulvillum collegam sibi sumpsit. Ita primus annus quinque Consules habuit: cùm Tarquinius Collatinus urbe cessisset propter no-

men, Brutus prælio periisset, Sp. Lucretius morbo mortuus esset.

11. Secundo quoque anno, iterum Tarquinius, ut reciperetur in regnum, bellum Romanis intulit, auxilium ei ferente Porsenâ Thusciæ rege, et Romam penè cepit. Verùm tum quoque victus est. Tertio anno post reges exactos, Tarquinius, cùm suscipi non posset in regnum, neque ei Porsena, qui pacem cum Romanis fecerat, auxilium præstaret, Tusculum se contulit, quæ civitas non longè ab urbe est; atque ibi per quatuordecim annos privatus cum uxore pervenit. Quarto anno post reges exactos, cùm Sabini Romanis bellum intulissent, victi sunt; et de his est triumphatum.

Quintò anno, Lucius Valerius, ille Bruti Collega, et quartùm Consul, fataliter mortuus est, adeò pauper, ut, collatis à populo nummis, sumptum habuerit sepulturæ, quem matronæ, sicut Brutum, annum luxerunt.

Dictatores creantur.

12. Nono anno post reges exactos, cùm gener Tarquinii, ad injuriam soceri vindicandam, ingentem collegisset exercitum, nova Romæ dignitas est creata, quæ Dictatura appellatur, major quàm Consulatus. Eodem anno etiam Magister Equitum factus est, qui Dictatori obsequeretur. Dictator autem Romæ primus fuit Lartius: Magister Equitum primus, Spurius Cassius.

Tribuni

Tribuni plebis creantur.

13. Sexto-decimo anno post reges exactos seditionem populus Romæ fecit, tanquam à Senatu atque Consulibus premeretur. Tum et ipse sibi Tribunos Plebis, quasi proprios judices et defensores creavit, per quos contra Senatum et Consules tutus esse posset.

14. Sequenti anno Volsci contra Romanos bellum reparaverunt: et victi acie, etiam Coriolos, civitatem quam habebant optimam, perdiderunt.

15. Octavo-decimo anno postquam reges ejecti erant, expulsus ex urbe Quintius Marcius dux Romanorum, qui Coriolos ceperat, Volscorum civitatem, ad ipsos Volscos confendit iratus, et auxilia contra Romanos accepit. Romanos sæpe vicit: usque ad quintum millianum urbis accessit, oppugnaturus etiam patriam suam: legatis, qui pacem petebant, repudiatis, nisi ad eum mater Veturia et uxor Volumnia ex urbe veniissent: quarum fletu et deprecatione superatus, removit exercitum. Atque hic secundus post Tarquinium fuit, qui dux contra patriam suam esset.

16. Cæsone Fabio et Tito Virginio Consulibus (Coss.), trecenti nobiles homines, qui ex Fabiâ familiâ erant, contra Vejentes bellum soli susceperunt, promittentes Senatui

tui et Populo per se omne certamen implendum. Itaque profecti omnes nobiles, et qui singuli magnorum exercituum duces esse deberent, in prælio conciderunt. Unus omnino superfuit ex tantâ familiâ; qui propter ætatem puerilem duci non potuerat ad pugnam. Post hæc Census in urbe habitus est, et inventa sunt civium capitum centum novendecim [cxix] millia.

17. Sequenti anno, cùm in Algido monte, ab urbe duodecimo ferme milliario, Romanus obsideretur exercitus, Lucius Quintius Cincinnatus Dictator est factus: qui agrum quatuor jugerum possidens, manibus suis colebat. Is, cùm in opere et arans esset inventus, sudore detersо, togam Prætextam accepit; et, cæsis hostibus, liberavit exercitum.

Decemviri Creantur.

18. Anno trecentesimo [ccc] et altero ab urbe conditâ, imperium Consulare cessavit, et pro duobus Consulibus decem facti sunt, qui summam potestatem haberent, Decemviri nominati. Sed cùm primo anno benè egissent, secundo unus ex iis, Appius Claudius, Virginii cujusdam, qui honestis jam stipendiis contra Latinos in monte Algido militabat, filiam virginem corrumpere voluit; quam pater occidit, ne stuprum à Decemviro sustineret; et regressus ad milites, movit

movit tumultum. Sublata est Decemviris potestas, ipsique damnati sunt.

19. Anno trecentesimo decimo quinto [cccxv] ab urbe conditâ, Fidenates contra Romanos rebellaverunt. Auxilium præstabant his Vejentes, et rex Vejentium Tolumnius: quæ ambæ civitates tam vicinæ urbi sunt, ut Fidenæ septimo [vii], Vejentes octavo decimo [xviii] milliario absint. Conjunxerunt se his et Volsci; sed M. Æmilio Dictatore, Lucio Quintio Cincinnato Magistro Equitum victi, etiam regem perdiderunt: Fidenæ captæ, et excisæ. Post viginti [xx] inde annos, Vejentani rebellaverunt. Dictator contra ipsos missus est Furius Camillus, qui primùm vicit eos acie; mox etiam civitatem diu obsidens cepit antiquissimam, Italiæque ditissimam. Post eam, cepit et Falisços, non minùs nobilem civitatem. Sed commota est ei invidia, quasi prædam malè divisisset; damnatusque ob eam causam, et expulsus civitate est.

20. Statim Galli Senones ad urbem venerunt; et victos Romanos undecimo [xi] milliario ab urbe Româ, apud flumen Alliam secuti, etiam urbem occupaverunt; neque defendi quidquam nisi Capitolium potuit: quod cùm diu obsedissent, et jam Romani fame laborarent, à Camillo, qui in vicinâ civitate exulabat, Gallis superventum

tum est, gravissiméque victi sunt: postea tamen, accepto etiam auro, ne Capitolium obsiderent, recessérunt: sed secutus eos Camillus, ita cecîdit, ut et aurum, quod his datum fuerat, et omnia quæ ceperant militaria signa, revocaret. Ita tertiùm triumphans urbem ingressus est, et appellatus Secundus Romulus, quasi et ipse patriæ conditor.

EUTROPII

LIBER SECUNDUS.

Tribuni militares creantur.

1. ANNO trecentesimo sexagesimo quinto [CCCLXV] ab urbe conditâ, post captam autem primo, dignitates mutatæ sunt; et pro duobus Consulibus facti Tribuni Militares Consulari potestate. Hinc jam cœpit Romana res crescere. Nam Camillus eo anno Volscorum civitatem, quæ per septuaginta [LXX] annos bellum gesserat, vicit, et Æquorum urbem, et Sutrinorum: Atque omnes, deletis eorum exercitibus, occupavit: Et tres simul triumphos egit.

2. Titus etiam Quintius Cincinnatus Prænestinos, qui usque ad urbis Romæ portas bello venerant, prosecutus, ad flumen Alliam vicit; et civitates, quæ sub ipsis agebant, Romanis adjunxit: ipsum Prænestе aggressus, in deditionem accepit: quæ omnia ab eo gesta sunt viginti diebus, triumphusque ipsi decretus.

3. Verùm dignitas Tribunorum Militarium non diu perseveravit. Nam post aliquantum nullos placuit fieri: et quadriennium ita in urbe fluxit, ut potestates ibi majores

majores non essent. Resumpserunt tamen Tribuni Militares Consulari potestate iterum dignitatem, et triennio perseveraverunt. Rursus Consules facti.

4. Lucio Genucio et Quinto Servilio Consulibus, mortuus est Camillus: honor ei secundus post Romulum delatus est.

5. Titus Quintius Dictator adversus Gallos, qui in Italiam venerant, missus est. Hi ab urbe quarto milliario trans Anienem fluvium consederant. Nobilissimus de Senatoribus Titus Manlius provocantem Gallum ad singulare certamen congressus occidit; et sublato torque aureo, collo que suo imposito, in perpetuum Torquati sibi et posteris cognomen accepit. Galli fugati sunt: mox per Caium Sulpicium Dictatorem etiam victi. Non multò post à Caio Marcio Thusci victi sunt: septem [VII] millia captivorum ex his in triumphum ducti.

6. Census iterùm habitus est. Et cùm Latini, qui à Romanis subacti erant, milites præstare nollent, ex Romanis tantùm tirones lecti sunt, factæque legiones decem, qui modus sexaginta vel ampliùs armatorum millia efficiebat; parvis adhuc Romanis rebus, tanta tamen in re militari virtus erat. Quæ cùm profectæ essent adversus Gallos, duce Lucio Furio Camillo, quidam ex Gallis unum è Romanis, qui esset optimus, provocavit. Tum se Marcus Valerius

Tribunus

Tribunus Militum obtulit: et cùm proceſſiſſet armatus, corvus ei ſupra dextrum brachium ſedit: mox commiſsâ adverſus Gallum pugnâ, idem corvus alis et unguibus Galli oculos verberavit, ne rectùm poſſet aſpicere; ita ut à Tribuno Valerio interfectus, non ſolùm victoriam ei, ſed etiam nomen dederit. Nam poſtea idem Corvinus eſt dictus, ac, propter hoc meritum, annorum trium et viginti Conſul eſt factus.

7. Latini, qui noluerant milites dare, hoc quoque à Romanis exigere cœperunt, ut unus Conſul ex eorum, alter ex Romanorum populo crearetur. Quod cùm eſſet negatum, bellum contra eos ſuſceptum eſt, et ingenti pugnâ ſuperati ſunt: ac de his perdomitis triumphatum eſt. Statuæ Conſulibus ob meritum victoriæ in Roſtris poſitæ ſunt.

8. Jam Romani potentes eſſe cœperant; bellum enim in centeſimo et triceſimo ferè milliario ab urbe apud Samnites gerebatur, qui medii ſunt inter Picenum, Campaniam, et Apuliam. Lucius Papirius Curſor cum honore Dictatoris ad id bellum profectus eſt, qui, cùm Romam rediiſſet, Q. Fabio Maximo Magiſtro Equitum, quem apud exercitum reliquit, præcepit, ne ſe abſente pugnaret. Ille, occaſione repertâ, feliciſſimè dimicavit, et Samnites delevit; ob quam rem à Dictatore capitis damnatus, quòd ſe vetante pugnâſſet, ingenti favore militum

et populi liberatus est; tantâ Papirio sedit one commotâ, ut penè interficeretur.

9. Postea Samnites Romanos, Tito Veturio et Spurio Posthumio Consulibus, ingenti decore vicerunt, et sub jugum miserunt. Pax tamen à senatu et populo soluta est, quæ cum ipsis propter necessitatem facta fuerat. Postea Samnites victi sunt à L. Papirio Consule; septem millia eorum sub jugum missa. Papirius de Samnitibus triumphavit. Eo tempore Appius Claudius Censor aquam Claudiam induxit, et viam Appiam stravit. Samnites, reparato bello, Quintum Fabium Maximum viceruntribus millibus occisis: postea, cùm pater ejus Fabius Maximus legatus datus fuisset, et Samnites vicit et plurima eorum oppida cepit. Deinde Publius Cornelius Rufinus, Manius Curius Dentatus, ambo Consules, contra Samnites missi, ingentibus præliis eos confecere. Tum bellum cum Samnitibus per annos novem et quadraginta actum sustulerunt, neque ullus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem magis fatigaverit.

10. Interjectis aliquot annis, iterum se Gallorum copiæ contra Romanos Thuscis Samnitibusque junxerunt: sed cùm Romam tenderent, à Cn. Cornelio Dolabellâ Consule deletæ sunt.

11. Eodem tempore Tarentinis, qui jam in ultimâ Italiâ sunt, bellum indictum est; quia

quia legatis Romanorum injuriam feciſſent. Hi Pyrrhum Epiri regem contra Romanos in auxilium popoſcerunt, qui ex genere Achillis originem trahebat: is mox ad Italiam venit, tumque primùm Romani cum tranſmarino hoſte dimicaverunt. Miſſus eſt contra eum Conſul P. Valerius Lævinus: qui, cùm exploratores Pyrrhi cepiſſet, juſſit eos per caſtra duci, oſtendique omnem exercitum, tumque dimitti, ut renunciarent Pyrrho quæcunque à Romanis agerentur. Commiſsâ mox pugnâ, cùm jam Pyrrhus fugeret, elephantorum auxilio vicit, quos incognitos Romani expaverunt: ſed nox prælio finem dedit. Lævinus tamen per noctem fugit: Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit, eoſque ſummo honore tractavit; occiſos ſepelivit. Quos cùm adverſo vulnere, et truci vultu, mortuos jacere vidiſſet, tuliſſe ad cœlum manus dicitur cum hâc voce; 'ſe totius orbis dominum eſſe potuiſſe, ſi tales ſibi milites contigiſſent.'

12. Poſtea Pyrrhus, junctis ſibi Samnitibus, Lucanis, Brutiiſque, Romam perrexit, omnia ferro igneque vaſtavit, Campaniam depopulatus eſt, atque ad Prænestе venit, milliario ab urbe octavo decimo. Mox terrore exercitûs qui eum cum Conſule ſequebatur, in Campaniam ſe recepit. Legati ad Pyrrhum de redimendis captivis miſſi, ab eo honorificè ſuſcepti ſunt; captivos

sine pretio Romam misit. Unum ex legatis Romanorum Fabricium sic admiratus est, ut cùm eum pauperem esse cognovisset, quartâ parte regni promissâ sollicitare voluerit, ut ad se transiret; contemptusque à Fabricio est. Quare, cùm Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum misit, qui pacem æquis conditionibus peteret, præcipuum virum Cineam nomine; ita ut Pyrrhus partem Italiæ, quam jam armis occupaverat, obtineret.

13. Pax displicuit; remandatumque Pyrrho à Senatu est, eum cum Romanis, nisi ex Italiâ recessisset, pacem habere non posse. Tum Romani jusserunt captivos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, qui se armis defendere potuissent; nec antè eos ad veterem statum reverti, quàm sibi notorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reversus est: à quo cùm quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperisset, Cineas dixit, Regum se patriam vidisse: scilicet tales illic esse omnes, qualis unus Pyrrhus apud Epirum et reliquam Græciam putaretur. Missi sunt contra Pyrrhum duces P. Sulpicius et Decius Mus Consules. Certamine commisso, Pyrrhus vulneratus est, elephanti interfecti, viginti [xx] millia cæsa hostium; et ex Romanis tantùm quinque millia. Pyrrhus Tarentum fugatus.

14. Interjecto anno, contra Pyrrhum Fabricius

bricius est missus, qui prius inter legatos sollicitari non potuerat, quartâ parte regni promissâ. Tum, cùm vicina castra ipse et rex haberet, medicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur; quem Fabricius vinctum reduci jussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus spospondisset. Tum rex, admirans eum, dixisse fertur: Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate quàm Sol à cursu suo averti potest. Tum rex in Siciliam profectus est. Fabricius, victis Samnitibus et Lucanis, triumphavit. Consules deinde, Manius Curius Dentatus et Cornelius Lentulus, adversum Pyrrhum missi sunt, et Curius contra eum pugnavit: exercitum ejus cecidit; ipsum Tarentum fugavit, castra cepit. Eâ die cæsa sunt hostium vigintitria [xxiii] millia. Curius Dentatus in Consulatu triumphavit. Primus Romam Elephantos quatuor duxit. Pyrrhus etiam à Tarento mox recessit, et apud Argos Græciæ civitatem occisus est.

15. Caio Fabricio Luscino, C. Claudio Cinna, Consulibus, anno urbis conditæ quadringentesimo sexagesimo primo [cccclxi], legati Alexandrini à Ptolemæo missi Romam venêre, et à Romanis amicitiam, quam petierant, obtinuerunt.

16. Quintio Gulone, C. Fabio Pictore, Consulibus, Picentes bellum commovere;

et ab insequentibus Consulibus, Publ. Sempronio, Appio Claudio, victi sunt; et de his triumphatum est. Conditæ à Romanis civitates, Arminium in Galliâ, et Beneventum in Samnio.

17. Marco Attilio Regulo, Lucio Junio Libone, Consulibus, Salentinis in Apuliâ bellum indictum est; captique sunt cum civitate simul Brundusini, et de his triumphatum est.

18. Anno quadringentesimo septuagesimo septimo [cccclxxvii], cùm jam clarum urbis Romæ nomen esset, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Ut igitur cognosceretur, quæ copiæ Romanorum essent, census est habitus: tum inventa sunt civium capita bis centum nonaginta duo millia, trecenta et triginta-tria [ccxcii millia, cccxxxiii] quanquam à conditâ urbe nunquam bella cessassent. Et contra Afros bellum susceptum est primum, Appio Claudio et Quinto Fulvio Consulibus. In Siciliâ contra eos pugnatum est, et Appius Claudius de Afris et rege Siciliæ Hierone triumphavit.

19. In sequente anno, Valerio Marco et Octacilio Consulibus, in Siciliâ à Romanis res magnæ gestæ sunt. Taurominitani, Catanenses, et præterea quinquaginta civitates in fidem acceptæ sunt. Tertio anno in Siciliâ contra Hieronem bellum paratum est. Is, cum omni nobilitate Syracusanorum

rum, pacem à Romanis impetravit, deditque argenti talenta ducenta. Afri in Siciliâ victi sunt, et de his secundò Romæ triumphatum est.

20. Quinto anno belli Punici, quod contra Afros gerebatur, primùm Romani, C. Duilio et Cn. Cornelio Asino Consulibus, in mari dimicaverunt, paratis navibus rostratis, quas Liburnas vocant. Consul Cornelius fraude deceptus est. Duilius, commisso prælio, Carthaginiensium ducem vicit, triginta et unam [XXXI] naves cepit, quatuordecim [XIV] mersit, octo [VIII] millia hostium cepit, tria [III] millia occîdit: neque ulla victoria Romanis gratior fuit, quòd invicti terrâ jam etiam mari plurimùm possent. C. Aquilio Floro, L. Scipione, Consulibus, Scipio Corsicam et Sardiniam vastavit, multa millia inde captivorum abduxit, triumphum egit.

21. Lucio Manlio Volsone, M. Attilio, Consulibus, bellum in Africam translatum est contra Hamilcarem Carthaginiensium ducem: in mari pugnatum, victusque est. Nam perditis sexaginta quatuor [LXIV] navibus, retrò se recepit: Romani viginti duas [XXII] amiserunt: sed cùm in Africam transiissent, primam Clypeam Africæ civitatem in deditionem acceperunt. Consules usque ad Carthaginem processerunt, multisque vastatis oppidis, Manlius victor Romam rediit, et viginti septem [XXVII] millia

lia captivorum reduxit. Attilius Regulus in Africâ remansit. Is contra Afros aciem instruxit, contra tres Carthaginiensium duces dimicans, victor fuit: octodecim [XVIII] millia hostium cecîdit, quinque millia cum octo [VIII] elephantibus cepit, septuaginta quatuor [LXXIV] civitates in fidem accepit. Tum victi Carthaginienses pacem à Romanis petierunt: quam cùm Regulus nollet nisi durissimis conditionibus dare, Afri auxilium à Lacedæmoniis petierunt: et duce Xantippo, qui à Lacedæmoniis missus fuerat, Romanorum dux Regulus victus est ultimâ pernicie: nam duo millia hominum tantùm ex omni Romano exercitu remanserunt, quindecim millia cum imperatore Regulo capta sunt, triginta [XXX] millia occisa, Regulus ipse in catenas conjectus.

22. M. Æmilio Paulo, Serv. Fulvio Nobiliore, Consulibus, ambo Consules Romani Africam profecti sunt, cum trecentarum navium classe Clypeam petunt, et contra Carthaginienses venerunt. Primùm Afros navali certamine superant. Æmilius Consul centum et quatuor naves hostium demersit, triginta cum pugnatoribus cepit, quindecim millia hostium aut occîdit aut cepit, militem suum ingenti prædâ ditavit: Et subacta Africa tum fuisset, nisi tanta fames fuisset, ut diutius expectare exercitus non posset. Consules, cum victrici classe redeuntes, circa Siciliam naufragium passi sunt: et

tanta

tanta tempestas fuit, ut ex quadringentis sexaginta quatuor navibus, octoginta servari vix potuerint: neque ullo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen statim ducentas naves reparaverunt, neque in aliquo animus his infractus fuit.

23. Cnæus Servilius Cæpio et C. Sempronius Blæsus Consules cum ducentis sexaginta navibus ad Africam profecti sunt, aliquot civitates ceperunt: prædam ingentem reducentes, naufragium passi sunt. Itaque cùm continuæ calamitates Romanis displicerent, decrevit Senatus ut à maritimis præliis discederetur, et tantùm sexaginta naves ad præsidium Italiæ salvæ essent.

24. Lucio Cæcilio Metello, C. Furio Pacillo, Consulibus, Metellus in Sicilià Afrorum ducem cum centum triginta [cxxx] elephantis et magnis copiis venientem superavit; viginti [xx] millia hostium cecîdit, sex et viginti elephantos cepit, reliquos errantes per Numidas, quos in auxilium habebat, collegit, et Romam deduxit ingenti pompâ, cum centum triginta [cxxx] elephantorum numero omnia itinera compleret. Post hæc mala Carthaginienses Regulum ducem, quem ceperant, petierunt, ut Romam proficiscereturet pacem à Romanis obtineret, ac permutationem captivorum faceret.

25. Ille Romam cùm veniisset, inductus

in

in Senatum, nihil quasi Romanus egit: dixitque, se ex illâ die, quâ in potestatem Afrorum veniſſet, Romanum eſſe deſiiſſe. Itaque et uxorem à complexu removit, et Romanis ſuaſit, ne pax cum Pœnis fieret: Illos enim, fractos tot casibus, ſpem nullam habere; ſe tanti non eſſe, ut tot millia captivorum propter unum ſe et ſenem, et paucos qui ex Romanis capti fuerant, redderentur: itaque obtinuit. Nam Afros pacem petentes nullus admiſit: ipſe Carthaginem rediit; offerentibuſque Romanis, ut eum Romæ tenerent, negavit ſe in eâ urbe manſurum, in quâ poſtquam Afris ſervierat, dignitatem honeſti civis habere non poſſet. Regreſſus igitur ad Africam, omnibus ſupplitiis extinctus eſt.

26. P. Claudio Pulchro, C. Junio, Conſulibus, Claudius contra auſpicia pugnavit, et à Carthaginienſibus victus eſt. Nam ex ducentis et viginti navibus, cum triginta fugit: nonaginta [xc] cum pugnatoribus captæ ſunt, demerſæ cæteræ, viginti millia capta. Alius quoque Conſul claſſem naufragio amiſit, exercitum tamen ſalvum habuit; quia vicina littora erant.

27. Caio Luctatio Catulo, Aulo Poſthumio Albino, Conſulibus, anno belli Punici viceſimo tertio [xxiii] Catulo bellum contra Afros commiſſum eſt. Profectus eſt cum trecentis [ccc] navibus in Siciliam. Afri contra ipſum quadringentas [cccc] paraverunt.

raverunt. Luctatius Catulus navem æger ascendit; vulneratus enim in pugnâ superiore fuerat. Contra Lilybæum civitatem Siciliæ pugnatum est ingenti virtute Romanorum: nam septuaginta tres [LXXIII] Carthaginiensium naves captæ sunt, centum viginti quinque [CXXV] demersæ; triginta duo millia [XXXII] hostium capta, tredecim [XIII] occisa: infinitum auri argentique pondus in potestatem Romanorum redactum. Ex classe Romanâ duodecim naves demersæ; pugnatum est VI Idus Martias. Statim Carthaginienses pacem petierunt, tributaque iis pax. Captivi Romanorum, qui tenebantur à Carthaginiensibus, redditi sunt. Etiam Carthaginienses petierunt, ut redimi eos captivos liceret, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus jussit sine pretio dari eos, qui in publica custodia essent; qui autem à privatis tenerentur, ut, pretio dominis reddito, Carthaginem redirent; atque id pretium ex fisco magis quàm à Carthaginiensibus solveretur.

28. Quintus Luctatius, Aulus Manlius, Consules creati, bellum Falisci intulerunt; quæ civitas Italiæ opulenta quondam fuit: quod ambo Consules intra sex dies quàm venerant, transegerunt, quindecim [XV] millibus hostium cæsis, cæteris pace concessâ, agro tamen ex medietate sublato.

EUTROPII

LIBER TERTIUS.

1. FINITO igitur Punico bello, quod per viginti duos [xxii] annos contractum est, Romani, jam clarissimâ gloriâ noti, legatos ad Ptolemæum Ægypti regem miserunt, auxilia promittentes: quia rex Syriæ Antiochus ei bellum intulerat. Ille gratias Romanis egit, auxilia non accepit: jam enim fuerat pugna transacta. Eodem tempore potentissimus rex Siciliæ Hiero Romam venit, ad ludos spectandos, et ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit.

2. Lucio Cornelio Lentulo, Fulvio Flacco, Consulibus, quibus Hiero Romam venerat, etiam contra Ligures intra Italiam bellum gestum est, et de his triumphatum. Carthaginienses tum bella reparare tentabant, Sardininses, qui ex conditione pacis Romanis parere debebant, ad rebellandum impellentes. Venit tamen legatio Carthaginiensium Romam, et pacem impetravit.

3. Tito Manlio Torquato, Caio Attilio Balbo, Consulibus, de Sardis triumphatum est: et pace omnibus locis factâ, Romani nullum bellum habuerunt, quod his post

Romam

Romam conditam semel tantùm, Numâ Pompilio regnante, contigerat.

4. Lucius Posthumius Albinus, Cnæus Fulvius Centumalus, Consules, bellum contra Illyrios gesserunt: et, multis civitatibus captis, etiam reges in deditionem acceperunt. Tum primùm de Illyriis triumphatum est.

5. Lucio Æmilio Consule, ingentes Gallorum copiæ Alpes transierunt: sed pro Romanis tota Italia consensit; traditumque est Fabio historico, qui eo bello interfuit, octingenta [DCCC] millia hominum parata ad id bellum fuisse: sed res per Consulem tantum prosperè gesta est: quadraginta [XL] millia hostium interfecta sunt, et triumphus Æmilio decretus.

6. Aliquot deinde annis post, contra Gallos intra Italiam pugnatum est: finitumque est bellum Marco Claudio Marcello, Cnæo Cornelio Scipione, Consulibus. Tunc Marcellus cum parvâ manu equitum dimicavit, et regem Gallorum, Viridomarum nomine, manu suâ occidit. Postea cum collegâ suo ingentes copias Gallorum peremit: Mediolanum expugnavit: grandem prædam Romam pertulit: ac triumphans Marcellus spolia Galli, stipiti impositâ, humeris suis vexit.

7. M. Minucio, P. Cornelio, Consulibus, Istris bellum illatum est, quia latrocinati naves Romanorum fuerant, quæ frumenta

exhibebant: perdomitique sunt omnes. Eodem anno bellum Punicum secundum Romanis illatum est per Annibalem Carthaginiensium ducem, qui Saguntum Hispaniæ civitatem, Romanis amicam, oppugnare aggressus est, agens vicesimum ætatis annum; copiis congregatis centum quinquaginta [CL] millibus peditum, et viginti [XX] millibus equitum. Huic Romani per legatos denuntiaverunt, ut bello abstineret. Is legatos admittere noluit. Romani etiam Carthaginem miserunt, ut mandaretur Annibali, ne bellum contra socios populi Romani gereret; sed dura responsa à Carthaginiensibus reddita. Saguntini interea fame victi; captique ab Annibale, ultimis pœnis afficiuntur.

8. Tum Publius Cornelius Scipio cum exercitu in Hispaniam profectus est, Tiberius Sempronius in Siciliam: bellum Carthaginiensibus indictum est. Annibal, relicto in Hispaniâ fratre Asdrubale, Pyrenæum transiit: Alpes, adhuc in eâ parte invias, sibi patefecit. Traditur, ad Italiam, octoginta [LXXX] millia peditum, et viginti [XX] millia equitum, septem et triginta elephantes adduxisse. Interea multi Ligures et Galli Annibali se junxerunt. Sempronius Gracchus, cognito ad Italiam Annibalis adventu, è Siciliâ exercitum Ariminum trajecit.

9. Publius

9. Publius Cornelius Scipio Annibali primus occurrit: commisso prælio, fugatis suis, ipse vulneratus in castra rediit. Sempronius Gracchus et ipse conflixit apud Trebiam amnem: is quoque vincitur. Annibali multi se in Italiâ dediderunt. Inde ad Tusciam veniens Annibal, Flaminio Consuli occurrit: ipsum Flaminium interemit: Romanorum viginti quinque millia cæsa sunt: cæteri diffugerunt. Missus adversus Annibalem postea à Romanis Quintus Fabius Maximus: is eum, differendo pugnam, ab impetu fregit: mox, inventâ occasione, vicit.

10. Quingentesimo et quadragesimo anno à conditâ urbe, Lucius Æmilius, P. Terentius Varro, contra Annibalem mittuntur, Fabioque succedunt: qui Fabius ambos Consules monuit, ut Annibalem, callidum et impatientem ducem, non aliter vincerent, quàm prælium differendo. Verùm cùm impatientiâ Varronis Consulis, contradicente Consule altero, apud vicum, qui Cannæ appellatur, in Apuliâ pugnatum esset, ambo Consules ab Annibale vincuntur. In eâ pugnâ tria millia Afrorum pereunt; magna pars de exercitu Annibalis sauciatur; nullo tamen Punico bello Romani graviùs accepti sunt: periit enim in eo Æmilius Paulus Consul; Consulares et Prætorii viginti [xx] Senatores capti aut occisi triginta [xxx] nobiliores viri trecenti

[ccc] militum quadraginta [xl] millia; equitum tria millia et quingenti [mmmd]: in quibus malis nemo tamen Romanorum pacis mentionem habere dignatus est. Servi, quod nunquam ante, manumissi, et milites facti sunt.

11. Post hanc pugnam, multæ Italiæ civitates, quæ Romanis paruerant, se ad Annibalem transtulerunt. Annibal Romanis obtulit, ut captivos redimerent: responsumque est à Senatu, eos cives non esse necessarios, qui, cùm armati essent, capi potuissent. Ille omnes postea variis supplicîis interfecit, et tres modios aureorum annulorum Carthaginem misit, quos è manibus Equitum Romanorum, Senatorum, et militum detraxerat. Interea, in Hispaniâ, ubi frater Annibalis Asdrubal remanserat cum magno exercitu, ut eam totam Afris subigeret, à duobus Scipionibus Romanis ducibus vincitur: perditque in pugnâ triginta quinque [xxxv] millia hominum: ex his capiuntur decem [x] millia; occiduntur viginti quinque [xxv]. Mittuntur ei à Carthaginiensibus ad reparandas vires duodecim [xii] millia peditum, quatuor [iv] millia equitum, viginti elephanti.

12. Anno quarto postquam in Italiam Annibal venit, Marcus Claudius Marcellus Consul apud Nolam, civitatem Campaniæ, contra Annibalem bene pugnavit. Annibal multas civitates Romanorum per Apuliam,

liam, Calabriam et Brutios occupavit: quo tempore etiam rex Macedoniæ Philippus ad eum legatos misit, promittens auxilia contra Romanos, sub hâc conditione, ut, deletis Romanis, ipse quoque contra Græcos ab Annibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi, et re cognitâ, Romani in Macedoniam Marcum Valerium Lævinum ire jusserunt: in Sardiniam Titum Manlium Proconsulem: Nam etiam ea, sollicitata ab Annibale, Romanos deseruerat.

13 Ita uno tempore quatuor locis pugnabatur: in Italiâ contra Annibalem; in Hispaniâ, contra fratrem ejus Asdrubalem; in Macedoniâ, contra Philippum; in Sardiniâ, contra Sardos, et alterum Asdrubalem Carthaginiensem. Is à Tito Manlio Proconsule, qui ad Sardiniam missus fuerat, vivus est captus; occisa cùm eo duodecim [XII] millia, capti mille quingenti; et à Romanis Sardinia subacta. Manlius victor captivos et Asdrubalem Romam reportavit. Interea etiam Philippus à Lævino in Macedoniâ vincitur, et in Hispaniâ à Scipionibus Asdrubal, et Mago tertius frater Annibalis.

14. Decimo anno postquam Annibal in Italiam venerat, P. Sulpicio, Cnæo Fulvio, Consulibus, Annibal usque ad quartum milliarium urbis accessit, equites ejus usque ad portas; mox Consulum metu, cùm exercitu venientium, Annibal ad Campaniam se re-

cepit. In Hiſpaniâ à fratre Aſdrubale ambo Scipiones, qui per multos annos victores fuerant, interficiuntur; exercitus tamen integer remanſit; caſu enim magis quàm virtute erant decepti: quo tempore etiam à Conſule Marcello Siciliæ magna pars capta eſt, quam tenere Afri cœperant, et ex nobiliſſimâ urbe Syracuſanâ præda ingens prælata eſt. Lævinus in Macedoniâ cum Philippo, et multis Græciæ populis, et rege Aſiæ Attalo, amicitiam fecit; et ad Siciliam profectus, Annonem, quendam Afrorum ducem, apud Agrigentum civitatem, cum ipſo oppido cepit, eumque Romam cum captivis nobilibus miſit: quadraginta [XL] civitates in deditionem accepit, viginti ſex [XXVI] expugnavit. Ita omni Siciliâ receptâ, Macedoniâ fractâ, cum ingenti gloriâ Romam regreſſus eſt. Annibal in Italiâ, Cnæum Fulvium Conſulem ſubitò aggreſſus, cùm octo millibus hominum interfecit.

15. Interea ad Hiſpanias, ubi (occiſis duobus Scipionibus) nullus Romanus dux erat, Publius Cornelius Scipio mittitur, filius Publii Scipionis, qui ibidem bellum geſſerat, annos natus quatuor et viginti, vir Romanorum omnium et ſuâ ætate, et poſteriori tempore ferè primus. Is Carthaginem Hiſpaniæ capit; in quâ omne aurum et argentum, et belli apparatum, Afri habebant: nobiliſſimos quoque obſides, quos ab Hiſpanis acceperant. Magonem etiam fratrem

trem Annibalis ibidem capit; quem Romam cum aliis mittit. Romæ ingens lætitia post hunc nuntium fuit. Scipio Hispanorum obsides parentibus reddidit. Quâ re omnes ferè Hispani ad eum uno animo transierunt. Postque Asdrubalem Annibalis fratrem victum fugat, et prædam maximam capit.

16. Interea in Italiâ Consul Q. Fabius Maximus Tarentum recepit; in quâ ingentes copiæ Annibalis erant: et ibi etiam ducem Annibalis Carthalonem occidit: viginti quinque [xxv] millia captivorum vendidit: prædam militibus dispertivit, pecuniam hominum venditorum ad fiscum retulit. Tum multæ civitates Romanorum, quæ ad Annibalem transierant priùs, rursus se Fabio Maximo reddiderunt. Insequenti anno Scipio in Hispaniâ egregias res egit, et per se, et per fratrem suum Lucium Scipionem: septuaginta [lxx] civitates recepit. In Italiâ tamen malè pugnatum est; nam Claudius Marcellus Consul ab Annibale occisus est.

17. Tertio anno postquam Scipio ad Hispaniam profectus fuerat, rursus res inclytas gerit: regem Hispaniarum magno prælio victum in amicitiam accepit, et primus omnium à victo obsides non popposcit.

18. Desperans Annibal Hispanias contra Scipionem diutiùs posse retineri, fratrem suum Asdrubalem ad Italiam cum omnibus copiis

copiis evocavit. Is veniens eodem itinere quo etiam Annibal venerat, à Consulibus, Appio Claudio Nerone et Marco Livio Salinatore, apud Senam, Piceni civitatem, in insidias compositas incidit: strenuè tamen pugnans occisus est: ingentes ejus copiæ captæ aut interfectæ sunt: magnum pondus auri atque argenti Romam relatum. Post hæc Annibal diffidere jam de belli cœpit eventu, et Romanis ingens animus accessit. Itaque et ipsi evocaverunt ex Hispaniâ Publium Cornelium Scipionem. Is Romam cum ingenti gloriâ venit.

19. Quinto Cæcilio, Lucio Valerio, Consulibus, omnes civitates, quæ in Brutiis ab Annibale tenebantur, Romanis se tradiderunt.

20. Anno decimo quarto [xiv] postquam in Italiam Annibal venerat, Scipio, qui multa benè in Hispaniâ egerat, Consul est factus, et in Africam missus: cui viro divinum quiddam ineſſe existimabatur: adeò ut putaretur etiam cum Numinibus habere sermonem. Is in Africâ contra Annonem ducem Afrorum pugnat, exercitum ejus interficit. Secundo prælio castra cepit cum quatuor millibus et quingentis militibus: undecim [xi] millibus occisis. Syphacem Numidiæ regem, qui se Afris conjunxerat, capit, et castra ejus invadit. Syphax, cum nobilissimis Numidis, et infinitis spoliis, à Scipione Romam mittitur:

quâ

quâ re auditâ, omnis ferè Italia Annibalem deserit; ipse à Carthaginiensibus in Africam redire jubetur, quam Scipio vastabat.

21. Ita anno septimo decimo [XVII] ab Annibale Italia liberata est, quam Hens dicitur reliquisse. Legati Carthaginiensium pacem à Scipione petierunt: ab eo ad Senatum Romam missi sunt: quadraginta quinque [XLV] dies his induciæ datæ sunt, quousque Romam ire et regredi possent: triginta [XXX] millia pondo argenti ab his accepta sunt: Senatus ex arbitrio Scipionis pacem jussit cum Carthaginiensibus fieri. Scipio his conditionibus dedit, ne ampliùs quàm triginta [XXX] naves haberent. quingenta millia pondo argenti darent, captivos et perfugas redderent.

22. Interim, Annibale veniente ad Africam, pax turbata est; multa hostilia ab Afris facta sunt: legati tamen eorum, ex urbe venientes, à Romanis capti sunt, et jubente Scipione dimissi. Annibal quoque, frequentibus prœliis victus à Scipione, petiit etiam ipse pacem. Cùm ventum esset ad colloquium, iisdem conditionibus data est, quibus priùs; addita quingentis millibus pondo argenti centum [C] millia librarum, propter novam perfidiam. Carthaginiensibus conditiones displicuerunt, jusseruntque Annibalem pugnare. Infertur à Scipione et Masinissâ, alio rege Numidarum, qui amicitiam cum Scipione fecerat, Carthagini

thagini bellum. Annibal tres exploratores ad Scipionis castra misit: quos captos Scipio circumduci per castra jussit, ostendique eis totum exercitum; mox etiam prandium dari, dimittique, ut renuntiarent Annibali, quæ apud Romanos vidissent.

23 Interea prælium ab utroque duce instructum est, quale vix ullâ memoriâ fuit: quum peritissimi viri copias suas ad bellum educerent. Scipio victor recedit, penè ipso Annibale capto, qui primùm cum multis equitibus, deinde cum viginti [xxi], postremò cum quatuor evasit. Inventa in castris Annibalis argenti pondo viginti [xx] millia, auri octingenta [dccc]; cætera supellectili copiosa. Post id certamen, pax cum Carthaginiensibus facta est. Scipio Romam rediit, et ingenti gloriâ triumphavit, atque Africanus ex eo appellari cœptus est. Finem accepit secundum Punicum bellum post annum nonum decimum quàm cœperat.

EUTROPII

LIBER QUARTUS.

TRANSACTO Punico bello, ſecutum eſt Macedonicum contra Philippum regem.

2. Quingenteſimo et quinquageſimo primo anno ab urbe conditâ, T. Quintius Flaminius adverſus Philippum regem mittitur: res proſperè geſſit: pax ei data eſt his legibus, ne Græciæ civitatibus, quas Romani contra eum defenderant, bellum inferret; ut captivos et transfugas redderet; quinquaginta ſolùm naves haberet, reliquas Romanis redderet: per annos decem quaterna millia pondo argenti præſtaret, et obſidem daret filium ſuum Demetrium. Titus Quintius etiam Lacedæmonis intulit bellum; ducem eorum Nabidem vicit; et, quibus voluit conditionibus, in fidem accepit: ingenti gloriâ duxit ante currum nobiliſſimos obſides, Demetrium Philippi filium et Armenem Nabidis.

3. Tranſacto bello Macedonico, ſecutum eſt Syriacum contra Antiochum regem, P. Cornelio Scipione, M. Acilio Glabrione, Conſulibus. Hùic Antiocho Annibal ſe junxerat, Carthaginem patriam ſuam, ne Romanis traderetur, relinquens. M. Acilius Glabrio in Achaiâ pugnavit benè.

Caſtra

Castra regis Antiochi nocturnâ pugnâ capta sunt: ipse fugatur. Philippo, quia contra Antiochum Romanis auxilio fuisset, filius Demetrius redditus est.

4. L. Cornelio Scipione, C. Lælio, Consulibus, Scipio Africanus fratri suo L. Cornelio Scipioni Consuli legatus contra Antiochum profectus est. Annibal, qui cum Antiocho erat, navali prælio victus est. Ipse, postea Antiochus circa Sipylum et Magnesiam Asiæ civitatem, à Consule Cornelio Scipione ingenti prælio fusus est. Auxilio fuit Romanis in eâ pugnâ Eumenes, Attali regis frater, qui Eumeniam in Phrygiâ condidit. Quinquaginta [L] millia peditum, quatuor [IV] millia equitum eo certamine ex parte regis occisa sunt. Tum rex Antiochus pacem petit, quæ iisdem conditionibus datur à Senatu, quamquam victo, quibus antè offerebatur, ut ex Europâ et Asiâ recederet, atque intra Taurum se contineret; decem [X] millia talentorum, et viginti [XX] obsides præberet; Annibalem concitatorem belli dederet. Eumeni regi donatæ sunt omnes Asiæ civitates, quas Antiochus bello perdiderat; et Rhodiis qui auxilium Romanis contra regem Antiochum tulerant, multæ urbes concessæ sunt. Scipio Romam rediit; ingenti gloriâ triumphavit; nomen et ipse, ad imitationem fratris, Asiatici accepit, quia Asiam vicerat;

rat; ſicuti frater ipſius, propter Africam domitam, Africanus appellabatur.

5. Spurio Poſthumio Albino, Q. Marcio Philippo, Conſulibus, M. Fulvius de Ætolis triumphavit. Annibal, qui victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Pruſiam Bithyniæ regem fugerat, repetitus etiam ab eo eſt per Titum Quintium Flaminium; et, cùm tradendus eſſet Romanis, venenum bibit, et apud Libyſſam in finibus Nicomedienſium ſepultus eſt.

6. Philippo rege Macedoniæ mortuo, qui et adverſum Romanos bellum geſſerat, et poſtea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat; filius ejus Perſeus in Macedoniâ rebellavit, ingentibus copiis ad bellum paratis. Nam adjutores habebat Cotyn Thraciæ regem, et Illyrici regem, Gentium nomine. Romanis autem in auxilium erant Eumenes Aſiæ Rex, Ariarathes Cappadociæ, Antiochus Syriæ, Ptolemæus Ægypti, Maſiniſſa Numidiæ. Pruſias autem Rex Bithyniæ, quanquam ſororem Perſei uxorem haberet, utriſque ſe æquum præbuit. Dux Romanorum P. Licinius Conſul eſt à rege gravi prælio victus: neque tamen Romani, quanquam ſuperati, regi petenti pacem præſtare voluerunt, niſi his conditionibus: ut ſe et ſuos Senatui et Populo Romano dederet. Mox miſſus contra eum Lucius Æmilius Paulus Conſul, et in Illyricum C. Anicius Prætor, contra Gentium.

Sed Gentius, facilè uno prælio victus, mox se dedidit. Mater ejus, et uxor, et duo filii, frater quoque ejus, simul in potestatem Romanorum venerunt. Ita bello intra dies triginta [xxx] perfecto, antè cognitum est Gentium victum, quàm cœptum bellum nunciaretur.

7. Cum Perseo autem Æmilius Paulus Consul tertio Nonas Septembris dimicavit, vicitque eum, viginti [xx] millibus peditum ejus occisis; equitatus cum rege fuit integer: Romanorum centum [c] milites amissi sunt: Urbes Macedoniæ omnes, quas Rex tenuerat, Romanis se dediderunt: ipse Rex, cùm desereretur ab amicis, venit in Pauli potestatem: sed honorem ei Æmilius non quasi victo habuit: nam et volentem sibi ad pedes cadere non permisit, sed juxta se in sellâ collocavit. Macedonibus et Illyriis hæ leges datæ sunt: ut liberi essent, et dimidium eorum tributorum præstarent, quæ regibus præstitissent; ut appareret, populum Romanum pro æquitate, magis quàm pro avaritiâ dimicare: atque in conventu infinitorum populorum Paulus hæc pronunciavit, et legationes multarum gentium, quæ ad eum venerant, magnificentissimo pavit convivio; dicens, Ejusdem hominis esse debere, et bello vincere, et convivii apparatu elegantem esse.

8. Mox septuaginta civitates Epiri, quæ rebellârant, cepit; prædam militibus distribuit:

tribuit: Romam cum ingenti pompâ rediit in nave Perſei, quæ inuſitatæ magnitudinis fuiſſe traditur, adeo ut ſedecim [XVI] ordines habuiſſe dicitur remorum. Triumphavit autem magnificentiſſimè in curru aureo, cum duobus filiis utroque latere aſtantibus. Ducti ſunt ante currum duo regis filii, et ipſe Perſeus, quadraginta quinque [XLV] annos natus. Poſt eum etiam C. Anicius de Illyriis triumphavit: Gentius cum fratre et filiis ante currum ductus eſt. Ad hoc ſpectaculum multarum gentium reges Romam venerunt: inter alios etiam venit Attalus atque Eumenes Aſiæ reges, atque Pruſias Bithyniæ: magno honore accepti ſunt, et permittente Senatu, dona quæ attulerant, in Capitolio poſuerunt. Pruſias etiam filium ſuum Nicomedem Senatui commendavit.

9. Inſequenti anno Lucius Memmius in Hiſpaniâ benè pugnavit. Marcellus poſtea Conſul res ibidem proſperè geſſit.

10. Tertium deinde bellum contra Carthaginem ſuſcipitur, ſexcenteſimo [DC] et altero anno ab urbe conditâ, L. Manlio Cenſorino et Marco Manilio Conſulibus, anno quinquageſimo primo [LI] poſtquam ſecundum Punicum bellum tranſactum erat. Hi profecti Carthaginem oppugnaverunt. Contra eos Aſdrubal dux Carthaginienſium dimicabat. Famea dux alius equitatui præerat Carthaginienſium. Scipio

tunc, Scipionis Africani nepos, Tribunus ibi militabat, cujus apud omnes ingens metus et reverentia erat. Nam et paratissimus ad dimicandum, et consultissimus habebatur. Itaque per eum multa prosperè gesta sunt: neque quidquam magis vel Asdrubal vel Famea vitabant, quàm contra eam Romanorum partem pugnam committere, ubi Scipio dimicabat.

11. Per idem tempus Masiniſſa rex Numidarum, per annos sexaginta ferè amicus populi Romani, anno vitæ suæ nonagesimo septimo [XCVII] mortuus est, quadraginta quatuor [XLIV] filiis relictis. Scipionem divisorem regni inter filios esse jussit.

12. Cùm igitur clarum Scipionis nomen esset, juvenis adhuc Consul est factus, et contra Carthaginem missus. Is eam cepit ac diruit: spolia ibi inventa, quæ de variarum civitatum excidiis Carthago collegerat, et ornamenta urbium civitatibus Siciliæ, Italiæ et Africæ reddidit, quæ sua recognoscebant. Ita Carthago, septingentesimo anno postquam condita erat, deleta est. Scipio nomen, quod avus ejus acceperat, meruit; scilicet, ut propter virtutem etiam ipse Africanus Junior vocaretur.

13. Interim in Macedoniâ quidam Pseudo-Philippus arma movit, et Romanum Prætorem Publium Juvenicum contra se missum ad internecionem vicit. Post eum Q. Cæcilius Metellus dux à Romanis con-

tra

tra Pseudo-Philippum missus est, et viginti-quinque millibus ex militibus ejus occisis, Macedoniam recepit. Ipsum etiam Pseudo-Philippum in potestatem suam redegit.

14. Corinthiis quoque bellum indictum est, nobilissimæ Græciæ civitati, propter injuriam legatorum Romanorum. Hanc Mummius Consul cepit ac diruit. Tres igitur Romæ simul celeberrimi triumphi fuerunt: Africani ex Africâ; ante cujus currum ductus est Asdrubal: Metelli ex Macedoniâ; cujus currum præcessit Andriscus, qui et Pseudo-Philippus dicitur: Mummii ex Corintho; ante quem signa ænea et pictæ tabulæ, et alia urbis clarissimæ ornamenta prælata sunt.

15. Iterum in Macedoniâ Pseudo-Perseus, qui se Persei filium esse dicebat, collectis servis, rebellavit; et cùm septemdecim armatorum millia haberet, à Tremellio Quæstore superatus est. His diebus Androgynus Romæ visus, jussu aruspicum in mare mersus est.

16. Eodem tempore Metellus in Celtiberiâ apud Hispanos egregias res gessit. Successit ei Quintus Pompeius. Nec multò post Quintus quóque Cæpio ad idem bellum missus, quod quidam Viriatus contra Romanos in Lusitaniâ gerebat. Quo metu Viriatus à suis interfectus est; cùm quatuordecim annos Hispanias adversum Romanos movisset. Pastor primò fuit; mox latronum

tronum dux: postremò tantos ab bellum populos concitavit, ut assertor contra Romanos Hispaniæ putaretur; et cùm interfectores ejus præmium à Cæpione Consule peterent, responsum est, Nunquam Romanis placuisse, imperatorem à suis militibus interfici.

17. Quintus Pompeius deinde Consul à Numantinis, quæ Hispaniæ civitas fuit opulentissima, superatus, pacem ignobilem fecit. Post eum Caius Hostilius Mancinus Consul iterum cum Numantinis pacem fecit infamem, quam Populus et Senatus jussit infringi, atque ipsum Mancinum hostibus tradi: ut in illo, quem auctorem fœderis habebant, injuriam soluti fœderis vindicarent. Post tantam igitur ignominiam, quâ à Numantinis bis Romani exercitus fuerant subjugati, Publius Scipio Africanus secundùm Consul factus, et ad Numantiam missus est. Is primum militem vitiosum et ignavum exercendo magis quàm puniendo, sine aliquâ acerbitate correxit. Tum multas Hispaniæ civitates partim bello cepit, partim in deditionem accepit. Postremo ipsam Numantiam, diu obsessam, fame confecit, et à solo evertit: reliquam provinciam in fidem accepit.

18. Eo tempore Attalus rex Asiæ, frater Eumenis, mortuus est, hæredemque Populum Romanum reliquit. Ita Imperio Romano per testamentum Asia accessit.

19. Mox

19. Mox etiam Decimus Junius Brutus de Gallæcis et Lusitanis triumphavit magnâ gloriâ: et Publius Scipio Africanus de Numantinis secundum triumphum egit, quarto decimo [XIV] annò postquam priorem de Africâ egerat.

20. Motum interim in Asiâ bellum est ab Aristonico Eumenis filio, qui ex concubinâ susceptus fuerat. Is Eumenes frater Attali fuerat. Adversus eum missus est P. Licinius Crassus: habuit infinita regum auxilia: nam et Bithyniæ rex Nicomedes Romanos juvit, et Mithridates Ponticus; cum quo postea bellum gravissimum fuit: et Ariarathes Cappadox, et Pylæmenes Paphlagon. Victus est tamen Crassus, et in prælio interfectus; caput ejus Aristonico oblatum est; corpus Smyrnæ sepultum. Postea Perpenna Consul Romanus, qui successor Crasso veniebat, auditâ belli fortunâ, ad Asiam celeravit; et acie victum Aristonicum, apud Statonicen civitatem quo fugerat, fame ad deditionem compulit. Aristonicus jussu Senatûs Romæ in carcere strangulatus; triumphari enim de eo non poterat, quia Perpenna, apud Pergamum, rediens, diem obierat.

21. Lucio Cæcilio Metello et Tito Quintio Flaminio Consulibus, Carthago in Africâ jussu Senatûs reparata est, quæ nunc manet; annis duobus et viginti postquam à Scipione

one fuerat eversa: Deducti eò sunt cives Romani.

22. Anno sexcentesimo vicesimo septimo [DCXXVII] ab urbe conditâ, Caius Cassius Longinus et Sextus Domitius Calvinus Consules, Gallis Transalpinis bellum intulerunt, et Arvernorum nobilissimæ tum civitati, atque eorum regi Bituito: infinitamque multitudinem juxta Rhodanum fluvium interfecerunt. Præda ex torquibus Gallorum ingens Romam perlata est: Bituitus se Domitio dedidit, atque ab eo Romam ductus est, magnâque glorià Consules ambo triumphârunt.

23. Marco Porcio Catone et Quinto Marcio Rege Consulibus, sexcentesimo trigesimo [DCXXX] et tertio anno ab urbe conditâ, Narbona in Galliâ Colonia deducta est. Post à L. Metello et Quinto Mucio Scævolâ Consulibus de Dalmatiâ triumphatum est.

24. Ab urbe conditâ anno sexcentesimo trigesimo quinto [DCXXXV] C. Cato Consul Scordiscis intulit bellum, ignominiosèque pugnavit.

25. C. Cæcilio Metello et Cnæo Carbone Consulibus, duo Metelli fratres eodem die, alterum ex Thraciâ, ex Sardiniâ alterum, triumphum egerunt. Nuntiatumque Romæ est, Cimbros è Galliâ in Italiam transisse.

26. P. Scipione Nasicâ et L. Calpurnio Bestiâ

Bestiâ Consulibus, Jugurthæ Numidarum regi bellum illatum est, quòd Adherbalem et Hiempsalem, Micipsæ filios, fratres suos, reges, et Populi Romani amicos, interemisset. Missus adversus eum Consul Calpurnius Bestia, corruptus regis pecuniâ, pacem cum eo flagitiosissimam fecit, quæ à Senatu reprobata est. Postea contra eundem insequenti anno Spurius Albinus Posthumius profectus est. Is quoque, per fratrem, ignominiosè contra Numidas pugnavit.

27. Tertiò missus Quintus Cæcilius Metellus Consul, exercitum ingenti severitate et moderatione correctum, cùm nihil in quenquam cruentum faceret, ad disciplinam Romanam reduxit. Jugurtham variis prælis vicit, elephantos ejus occidit, vel cepit. Et cùm jam bello finem impositurus esset, successum est ei à C. Mario. Is Jugurtham, et Bocchum Mauritaniæ regem, qui auxilium Jugurthæ ferre cœperat, pariter superavit.—Al quanta et ipse oppida Numidiæ cepit, belloque terminum posuit, capto Jugurthâ per Quæstorem suum Cornelium Syllam, ingentem virum, tradente Boccho Jugurtham, qui pro eo ante pugnaverat.

28. A Marco Junio Silano, collegâ Quinti Metelli, Cimbri in Galliâ, et à Minutio Rufo in Macedoniâ Scordisci et Triballi, et à Servilio Cæpione in Hispaniâ Lusitani victi sunt; et duo triumphi de Jugurthâ, primus per Metellum, secundus per Marium, acti sunt.

sunt. Ante currum tamen Marii Jugurtha cum duobus filiis ductus est carcinatus, et mox jussu Consulis in carcere strangulatus.

EUTROPII

LIBER QUINTUS.

1. DUM bellum in Numidiâ contra Jugurtham geritur, Romani Consules, Marcus Manilius et Quintus Cæpio, à Cimbris, et Teutonibus, et Tigurinis, et Ambronibus, quæ erant Germanorum et Gallorum gentes, victi sunt juxta flumen Rhodanum; et ingenti internecione attriti, etiam castra sua, et magnam partem exercitûs perdiderunt. Timor Romæ grandis fuit, quantus vix Annibalis tempore Punicis bellis, ne iterum Galli Romam venirent. Ergo Marius post victoriam Jugurthinam secundùm Consul est factus bellumque ei contra Cimbros et Teutones decretum est. Tertiò quoque ei et quartò delatus est Consulatus; quia bella cum Cimbris protrahebantur: sed in quarto Consulatu collegam habuit Quintum Luctatium Catulum. Cum Cimbris itaque conflixit, et duobus præliis ducenta [cc] millia cepit, et ducem eorum Teutobodum, propter quod meritum, absens, quintùm Consul est factus.

2. Interea Cimbri et Teutones, quorum copia adhuc infinita erat, ad Italiam transierunt. Iterum à Caio Mario et Quinto Catulo contra eos dimicatum est: sed à Catuli parte

parte felicius. Nam eo prælio, quod simul ambo gesserunt, centum quadraginta [CXL] millia aut in pugnâ aut in fugâ cæsa sunt; et sexaginta [LX] millia capta. Romani milites ex utroque exercitu trecenti perierunt. Tria et triginta signa Cimbris sublata sunt: ex his exercitus Marii duo reportavit, Catuli exercitus triginta et unum [XXXI]. Is belli finis fuit: triumphus utrique decretus est.

3. Sexto Julio Cæsare et L. Marcio Philippo Consulibus, sexcentesimo quinquagesimo nono anno ab urbe conditâ, cùm prope alia omnia bella cessâssent, in Italiâ gravissimum bellum Picentes, Marsi, Peligniique moverunt: qui, cùm annis numerosis jam Populo Romano obedirent, tum libertatem sibi æquam asserere cœperunt. Pernicioſum admodum hoc bellum fuit. P. Rutilius Consul in eo occisus est: Cæpio nobilis juvenis, et Porcius Cato alius Consul. Duces autem adversus Romanos Picentibus et Marsis fuerunt, Titus Vietius, Hierus Asinius, Titus Herennius, Aulus Cluentius. A Romanis benè contra eos pugnatum est à Caio Mario, qui sexies Consul fuerat, et à Cnæo Pompeio; maximè tamen à Lucio Cornelio Syllâ, qui inter alia facta egregia ita Cluentium hostium ducem cum magnis copiis fudit, ut ex suis nec unum amitteret. Quadriennio, cum gravi tamen calamitate, hoc bellum tractum

tum est. Quinto demum anno finem accepit per Lucium Cornelium Syllam Consulem, cùm antea in eodem bello ipse multa strenuè Prætor gessisset.

4. Anno urbis conditæ sexcentesimo sexagesimo secundo [DCLXII] primum Romæ bellum civile C. Marius sexies Consul dedit. Nam cùm Sylla Consul contra Mithridatem gesturus bellum, qui Asiam et Achaiam occupaverat, mitteretur; isque exercitum in Campaniâ paulisper teneret, ut belli Socialis, de quo diximus, quod intra Italiam gestum fuerat, reliquiæ tollerentur, Marius affectavit, ut ipse ad bellum Mithridaticum mitteretur. Quâ re Sylla commotus cum exercitu ad urbem venit, Illic contra Marium et Sulpicium dimicavit, primus urbem Romam ingressus est, Sulpicium interfecit, Marium fugavit: atque ita Consulibus ordinatis in futurum annum Cnæo Octavio et L. Cornelio Cinnâ, ad Asiam profectus est.

5. Mithridates enim, qui Ponti rex erat, atque Armeniam Minorem et totum Ponticum mare in circuitu cum Bosphoro tenebat, primò Nicomedem amicum Populi Romani Bithyniâ voluit expellere: Senatuique mandavit, bellum se ei propter injurias quas passus fuerat illaturum. A Senatu responsum est Mithridati, si id faceret, quòd et ipse bellum à Romanis pateretur. Quâ re iratus, Cappadociam statim occupavit,

et ex eâ Ariobarzanem regem et amicum Populi Romani fugavit. Mox etiam Bithyniam invasit et Paphlagoniam, pulsis ex eâ regibus, amicis Populi Romani, Pylæmene et Nicomede. Inde ad Ephesum contendit; et per omnem Asiam literas misit, ut ubicumque inventi essent cives Romani, uno die occiderentur.

6. Interea etiam Athenæ, civitas Achaiæ, ab Aristone Athenienſi Mithridati tradita est. Miserat enim jam ad Achaiam Mithridates Archelaum ducem suum, cum centum viginti [cxx] millibus equitum ac peditum: per quem etiam reliqua Græcia occupata est. Sylla Archelaum apud Piræum non longè ab Athenis obsedit, ipsamque urbem cepit. Postea commisso prælio contra Archelaum, ita eum vicit, ut ex centum viginti [cxx] millibus vix decem superessent Archelao, et ex Syllæ exercitu quatuordecim [xiv] tantùm homines interficerentur. Hâc pugnâ Mithridates cognitâ, septuagintâ [lxx] millia lectissima ex Asiâ Archelao misit, contra quem Sylla iterum commisit. Primo prælio viginti millia hostium interfecta sunt, filiusque Archelai Diogenes: secundo omnes Mithridatis copiæ extinctæ sunt. Archelaus ipse triduo nudus in paludibus latuit. Hâc re cognitâ, Mithridates cum Syllâ de pace agere cœpit.

7. Interim eo tempore Sylla etiam Dardanos, Scordiscos, Dalmatas et Mœsos partim

tim vicit, alios in fidem accepit. Sed cùm legati à rege Mithridate, qui pacem petebant, veniſſent, non aliter ſe daturum Sylla eſſe reſpondit, niſi rex, relictis his, quæ occupaverat, ad regnum ſuum rediiſſet. Poſtea tamen ad colloquium ambo venerunt, pax inter eos ordinata eſt; ut Sylla ad bellum civile feſtinans, à tergo periculum non haberet. Nam cùm Sylla in Achaiâ atque Aſiâ Mithridatem vicit, Marius, qui fugatus erat, et Cornelius Cinna, unus ex Conſulibus, bellum in Italiâ reparârunt: et ingreſſi urbem Romam, nobiliſſimos ex Senatu et Conſulares viros interfecerunt, multos proſcripſerunt; ipſius Syllæ domo eversâ, filios et uxorem ad fugam compulerunt: univerſus reliquus Senatus, ex urbe fugiens, ad Syllam in Græciam venit, orans ut patriæ ſubveniret. Ille in Italiam trajecit, bellum Civile geſturus adverſus Norbanum et Scipionem Conſules, et primo prælio contra Norbanum dimicavit non longè à Capuâ: tum ſeptem [VII] millia ejus cecidit, ſex [VI] millia cepit, centum viginti quatuor [CXXIV] ſuorum amiſit. Inde etiam ſe ad Scipionem convertit, et ante prælium totum ejus exercitum ſine ſanguine in deditionem accepit.

8. Sed cùm Romæ mutati Conſules eſſent, et Marius Marii filius ac Papirius Carbo Conſulatum accepiſſent, Sylla tamen contra Marium Juniorem dimicavit; et,

quindecim [xv] millibus ejus occisis, quadringentos [cccc] de suis perdidit. Mox etiam et urbem ingressus est. Marium Marii filium, Prænestæ persequutus, obsedit, et ad mortem compulit. Rursus pugnam gravissimam habuit contra Lamponium et Carinatem duces partis Marianæ ad portam Collinam. Septuaginta novem [LXXIX] millia hostium in eo prælio contra Syllam fuisse dicuntur: duodecim [XII] millia se Syllæ dediderunt: cæteri in acie, in castris, in fugâ, insatiabili irâ victorum consumpti sunt. Cnæus quoque Carbo, Consul alter, ab Arimino ad Siciliam fugit; et ibi per Cnæum Pompeium interfectus est: quem adolescentem Sylla annos unum et viginti [XXI] natum, cognitâ ejus industriâ, traditis ejus exercitibus præfecerat, secundus à Syllâ haberetur.

9. Occiso ergo Carbone, Pompeius Siciliam recepit. Transgressus inde ad Africam, Domitium Marianæ partis ducem, et Hiarbam regem Mauritaniæ, qui Domitio auxilium ferebat, occidit. Post hæc, Sylla de Mithridate ingenti gloriâ triumphavit. Cnæus etiam Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, quartum et vicesimum [XXIV] annum agens, de Africâ triumphavit. Hunc finem habuerunt duo bella funestissima; Italicum, quod et Sociale dictum, et Civile: quæ ambo tractata sunt per annos decem; consumpserunt ultra centum

tum quadraginta [CXL] millia hominum' viros Consulares viginti quatuor [XXIV]' Prætorios septem [VII], Ædilitios sexaginta [LX], Senatores fere trecentos [CCC].

EUTROPII

LIBER SEXTUS.

1. MARCO Æmilio Lepido, Quinto Catulo, Consulibus, cùm Sylla Rempublicam composuisset, bella nova exarserunt: unum in Hispaniâ; aliud in Pamphiliâ et Ciliciâ; tertium in Macedoniâ; quartum in Dalmatiâ. Nam Sertorius, qui partium Marianarum fuerat, timens fortunam cæterorum, qui interempti erant, ad bellum commovit Hispanias. Missi sunt contra eum duces Quintus Cæcilius Metellus, filius ejus qui Jugurtham regem vicit, et Lucius Domitius Prætor. A Sertorii duce Hirtuleio Domitius occisus est: Metellus vario successu contra Sertorium dimicavit. Postea cùm impar pugnæ solus Metellus putaretur, Cnæus Pompeius ad Hispanias missus est. Ita duobus ducibus adversis, Sertorius fortunâ variâ sæpe pugnavit. Octavo demum anno à suis occisus est, et finis ei bello datus per Cn. Pompeium adolescentem et Quintum Metellum Pium; atque omnes prope Hispaniæ in ditionem Populi Romani redactæ sunt.

2. Ad Macedoniam missus est Appius Claudius post Consulatum. Levia prælia habuit contra varias gentes, quæ Rhodopam

pam provinciam incolebant: atque ibi morbo mortuus est. Missus ei successor Cnæus Scribonius Curio post Consulatum: is Dardanos vicit, usque ad Danubium penetravit, triumphumque meruit, et intra triennium finem bello dedit.

3. Ad Ciliciam et Pamphiliam missus est P. Servilius ex Consule, vir strenuus. Is Ciliciam subegit, Lyciæ urbes clarissimas oppugnavit et cepit; in his Phaselidem, Olympum, Coricum Ciliciæ. Isauros quoque aggressus, in deditionem redegit, atque intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorum in Tauro iter fecit. Revertens triumphum accepit, et nomen Isaurici meruit.

4. Ad Illyricum missus est Cnæus Coscônius Proconsul: multam partem Dalmatiæ subegit, Salonas cepit; et, compositio bello, Romam post biennium rediit.

5. Isdem temporibus Consul Marcus Æmilius Lepidus, Catuli collega, bellum Civile voluit commovere: intra tamen unam æstatem motus ejus oppressus est. Ita uno tempore multi simul triumphi fuerunt: Metelli, ex Hispaniâ; Pompeii, secundus ex Hispaniâ; Curionis, ex Macedoniâ; Servilii, ex Isauriâ.

6. Anno urbis conditæ sexcentesimo septuagesimo sexto [DCLXXVI], L. Licinio Lucullo et Marco Aurelio Cottâ Consulibus, mortuus est Nicomedes rex Bithyniæ, et

per

per testamentum Populum Romanum fecit hæredem. Mithridates, pace ruptâ, Bithyniam et Asiam rursus voluit invadere. Adversus eum ambo Consules missi variam habuere fortunam. Cotta apud Chalcedonem victus ab eo acie, etiam intra oppidum coactus est et obsessus. Sed cùm se inde Mithridates Cyzicum transtulisset, ut, Cyzico capto, totam Asiam invaderet, Lucullus ei alter Consul occurrit; ac dum Mithridates in obsidione Cyzici commoraretur, ipse à tergo obsedit, fameque consumpsit, et multis prœliis vicit. Postremo Byzantium (quæ nunc Constantinopolis est,) fugavit. Navali quoque prœlio duces ejus Lucullus oppressit. Ita unâ hyeme et æstate à Lucullo ad centum fere millia hominum ex parte regis extincta sunt.

7. Anno urbis Romæ sexcentesimo septuagesimo octavo [DCLXXVIII] Macedoniam provinciam M Licinius Lucullus accepit, consobrinus Luculli, qui contra Mithridatem bellum gerebat. Et in Italiâ novum bellum subitò commotum est. Octoginta [LXXX] enim et quatuor gladiatores, ducibus Spartaco, Chryso, et Œnomao, effracto Capuæ ludo, effugerunt; et per Italiam vagantes, penè non levius bellum in eâ, quàm Annibal moverat, paraverunt: nam multis ducibus, et duobus simul Romanorum Consulibus victis, sexaginta fere millium armatorum exercitum congregaverunt; victique

sunt

sunt in Apuliâ à M. Licinio Crasso Proconsule, et post multas calamitates Italiæ, tertio anno bello huic finis imponitur.

8. Sexcentesimo octogesimo primo urbis conditæ anno, P. Cornelio Lentulo et Cnæo Ausidio Oreste Consulibus, duo tantùm gravia bella in Imperio Romano erant, Mithridaticum et Macedonicum. Hæc duo Luculli agebant, L. Lucullus et M. Lucullus. L. ergo Lucullus potit pugnam Cyzicenam, quâ vicerat Mithridatem, et navalem, quâ duces ejus oppressérat, persecutus est eum: et receptâ Paphlagoniâ atque Bithyniâ, etiam regnum ejus invasit. Sinopen et Amisum civitates Ponti nobilissimas cepit: secundo prælio, apud Cabira civitatem, quo ingentes copias ex omni regno adduxerat Mithridates, cùm triginta [xxx] millia lectissima regis à quinque [v] Romanorum millibus vastata essent, Mithridates fugatus, et castra ejus direpta. Armenia quoque Minor, quam tenuerat, eidem sublata est. Susceptus tamen est Mithridates, post fugam, à Tigrane Armeniæ rege; qui tum ingenti gloriâ imperabat. Persas sæpe vicerat, Mesopotamiam occupaverat, et Syriam, et Phœnices partem.

9 Ergo Lucullus, repetens hostem fugatum, etiam regnum Tigranis, qui Armenitis imperabat, ingressus est. Tigranocerta civitatem Armeniæ nobilissimam cepit; ipsum regem, cum sexcentis millibus sagittatorum

et

et armatorum venientem, octodecim [XVIII] millia militum habens, ita vicit, ut magnam partem Armeniorum deleverit. Inde Nisibin profectus, eam quoque civitatem cum regis fratre cepit. Sed hi, quos in Ponto Lucullus reliquerat cum exercitûs parte, ut regiones victas, etiam Romanos, tuerentur, negligenter se et avarè agentes, occasionem iterum Mithridati in Pontum irrumpendi dederunt, atque ita bellum renovatum est. Lucullo paranti, captâ Nisibi, contra Persas expeditionem, successor est missus.

10. Alter Lucullus, qui Macedoniam administrabat, Bessis Romanorum primus intulit bellum, atque eos ingenti prælio in Æmo monte superavit: oppidum Uscudamam, quod Bessi habitabant, eodem die quo aggressus est, vicit: Cabylen cepit; usque ad Danubium penetravit. Inde multas super Pontum positas civitates aggressus est. Illic Apolloniam evertit, Calatin, Parthenopolin, Tomos, Istrum; Byziam omnem cepit: belloque confecto, Romam rediit: ambo tamen triumpharerunt; Lucullus, qui contra Mithridatem pugnaverat, majori gloriâ, cùm tantorum regnorum victor rediisset.

11. Confecto bello Macedonico, manente Mithridatico, quod, recedente Lucullo, rex collectis auxiliis reparaverat, bellum Creticum ortum est: ad id missus Cæcilius Metellus, ingentibus præliis intra triennium omnem provinciam cepit, appellatusque est Creticus;

Creticus; atque ex insulâ triumphavit. Quo tempore Lybia quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui rex ejus fuerat, accessit; in quâ inclytæ civitates erant Berenice, Ptolemâis et Cyrene.

12. Dum hæc geruntur, piratæ omnia maria infestabant; ita ut navigatio Romanis, toto orbe victoribus, sola tuta non esset. Quare id bellum Cnæo Pompeio decretum est; quod intra paucos menses ingenti felicitate et celeritate confecit. Mox ei delatum bellum etiam contra regem Mithridatem, et Tigranem: quo suscepto, Mithridatem, in Armeniâ Minore, nocturno prælio vicit, castra diripuit; quadraginta [XL] millibus ejus occisis, viginti [XX] tantùm de exercitu suo perdidit, et duos Centuriones. Mithridates cum uxore fugit, duobus comitibus: neque multo post, cùm in suos sæviret, Pharnacis filii sui seditione apud milites, ad mortem coactus, venenum hausit. Hunc finem habuit Mithridates: periit autem apud Bosphorum, vir ingentis industriæ consiliique. Regnavit annos sexaginta [LX]: vixit septuaginta duos [LXXII]: contra Romanos bellum habuit annos quadraginta [XL].

13. Tigrani deinde Pompeius bellum intulit; ille se ei dedidit, in castra Pompeii sexto decimo [XVI] milliario ab Artaxatâ venit; ac diadema suum, cùm procubuisset ad genua Pompeii, in manibus ejus collocavit: quod ei Pompeius reposuit, honorificèque

cèque eum habitum, regni tamen parte mulctavit, et grandi pecuniâ: adempta est ei Syria, Phœnice, Sophene: sex millia præterea talentorum argenti, quæ Populo Romano daret, quia bellum sine causâ Romanis commovisset.

14. Pompeius mox etiam Albanis bellum intulit, et eorum regem Orodem tervicit: postremo per epistolas et munera rogatus, veniam ei ac pacem dedit. Iberiæ quoque regem Arthacem vicit acie, et in deditionem accepit. Armeniam Minorem Deiotato Galatiæ regi donavit, quia socius belli Mithridatici fuerat. Attalo et Philæmeni Paphlagoniam reddidit, Aristarchum Colchis regem imposuit. Mox Ituræos et Arabes vicit: et cùm veniisset in Syriam, Seleuciam, vicinam Antiochiæ civitatem, libertate donavit, eo quod regem Tigranem non recepisset. Antiochensibus obsides reddidit, aliquantum agrorum Daphnensibus dedit, quo lucus ibi spatiosior fieret; delectatus amœnitate loci, et aquarum abundantiâ. Inde ad Judæam transgressus, Hierosolymam caput gentis tertio mense cepit; duodecim [XII] millibus Judæorum occisis, cæteris in fidem acceptis. His gestis, in Asiam se recepit, et finem antiquissimo bello dedit.

15. Marco Tullio Cicerone, Caio Antonio, Consulibus, anno ab urbe conditâ sexcentesimo octogesimo nono [DCLXXXIX:] Lucius

cius Sergius Catilina, nobiliſſimi generis vir, ſed ingenii praviſſimi, ad delendam patriam conjuravit, cum quibuſdam claris quidem, ſed audacibus viris. A Cicerone urbe expulſus eſt: ſocii ejus deprehenſi in carcere ſtrangulati ſunt. Ab Antonio altero Conſule Catilina ipſe in prælio victus eſt, et interfectus.

16. Sexcenteſimo nonageſimo [DCXC] anno ab urbe conditâ, D. Junio Silano et L. Murænâ Conſulibus, Metellus de Cretâ triumphavit; Pompeius de bello Piratico et Mithridatico. Nulla unquam triumphi pompa ſimilis fuit: ducti ſunt ante ejus currum filius Mithridatis, filius Tigranis, Ariſtobulus rex Judæorum: prælata ingens pecunia, auri atque argenti infinitum pondus. Hoc tempore nullum per orbem terrarum grave bellum erat.

17. Anno urbis conditæ ſexcenteſimo nonageſimo tertio [DCXCIII] Caius Julius Cæſar, qui poſtea imperavit, cum L. Bibulo Conſul eſt factus; decreta ei Gallia et Illyricum cum legionibus decem. Is primò vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur; deinde vincendo per bella graviſſima, uſque ad Oceanum Britannicum proceſſit. Domuit autem annis fere novem [IX] omnem Galliam quæ inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum, et Oceanum eſt, et circuitu patet ad bis tricies centena millia paſſuum. Britannis mox bellum intulit, quibus, ante eum,

ne nomen quidem Romanorum cognitum erat; et eos quoque victos, obsidibus acceptis, stipendiarios fecit. Galliæ autem tributi nomine annuum imperavit sestertium quadringenties; Germanosque trans Rhenum aggressus, immanissimis præliis vicit. Inter tot successus ter malè pugnavit: apud Arvernos semel præsens, et absens in Germaniâ bis: nam legati ejus duo, Titurius et Aurunculeius, per insidias cæsi sunt.

18. Circa eadem tempora, anno urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo septimo [DCXCVII], Marcus Licinius Crassus, collega Cnæi Pompeii Magni in Consulatu secundo, contra Parthos missus est: et cùm circa Carras contra omina et auspicia dimicâsset, à Surenâ Orodis regis duce victus, ad postremum interfectus est, cum filio clarissimo et præstantissimo juvene. Reliquiæ exercitûs per C. Cassium Quæstorem servatæ sunt; qui, singulari animo, perditas res tantâ virtute restituit, ut Persas, rediens trans Euphratem crebris præliis vinceret.

19. Hinc jam bellum Civile successit, exsecrandum et lacrymabile; quo, præter calamitates quæ præliis acciderunt, etiam Romani nominis fortuna mutata est. Cæsar enim, rediens è Galliâ victor, cœpit deposcere alterum Consulatum; atque, cùm sine dubietate aliquâ deferretur, contradictum est à Marcello Consule, à Bibulo, à Pompeio, à Catone: jussusque dimissis exercitibus ad urbem

bem redire; propter quam injuriam ab Arimino, ubi milites congregatos habebat, adversùm patriam cum exercitu venit. Consules cum Pompeio, Senatusque omnis, atque universa nobilitas ex urbe fugit, et in Græciam transivit: apud Epirum, Macedoniam, Achaiam, Pompeio duce, contra Cæsarem bellum paravit.

20. Cæsar, vacuam urbem ingressus, Dictatorem se fecit, inde Hispanias petiit. Ibi Pompeii exercitus validissimos et fortissimos, cum tribus ducibus, L. Afranio, M. Petreio, M. Varrone, superavit. Inde reversus, in Græciam transivit; adversùm Pompeium dimicavit; primo prælio victus est, et fugatus: evasit tamen, quia, nocte interveniente, Pompeius sequi noluit; dixitque Cæsar, Nec Pompeium scire vincere, et illo tantùm die se potuisse superari. Deinde in Thessaliâ apud Palæopharsalum, productis utrinque ingentibus copiis, dimicaverunt. Pompeii acies habuit quadraginta [XL] millia peditum, equitum in sinistro cornu septem [VII] millia, in dextro quingenta [D]; præterea totius Orientis auxilia; totamque nobilitatem, innumeros Senatores, Prætorios, Consulares, et qui magnorum jam populorum victores fuissent. Cæsar in acie suâ habuit peditum non integra triginta [XXX] millia, equites mille.

21. Nunquam adhuc Romanæ copiæ in unum neque majores, neque melioribus du-

cibus, convenerant, totum terrarum orbem facilè subacturæ, si contra Barbaros ducerentur: Pugnatum tamen est ingenti contentione, victusque ad postremum Pompeius, et castra ejus direpta sunt: ipse fugatus, Alexandriam petiit, ut à rege Ægypti, cui tutor à Senatu datus fuerat propter juvenilem ejus ætatem, acciperet auxilia: qui, fortunam magis quàm amicitiam secutus, occidit Pompeium, caput ejus et annulum Cæsari misit: quo conspectu, Cæsar etiam lacrymas fudisse dicitur, tanti viri intuens caput, et generi quondam sui.

22. Mox Cæsar Alexandriam venit, ipsi quoque Ptolemæus parare voluit insidias; quâ causâ regi bellum illatum est; victus in Nilo periit, inventumque est corpus ejus cum loricâ aureâ. Cæsar Alexandriâ potitus, regnum Cleopatræ dedit, Ptolemæi sorori, cum quâ consuetudinem stupri habuerat. Rediens inde Cæsar, Pharnacem Mithridatis Magni filium, qui Pompeio in auxilium apud Thessaliam fuerat, rebellantem in Ponto, et multas Populi Romani provincias occupantem, vicit acie: postea ad mortem coegit.

23. Inde Romam regressus, tertiò se Consulem fecit cum M. Æmilio Lepido, qui ei Magister equitum Dictatori ante annum fuerat. Inde in Africam profectus est, ubi infinita nobilitas cum Jubâ Mauritaniæ rege bellum reparaverat. Duces autem Romani

erant,

erant, P. Cornelius Scipio, ex genere antiquissimo Scipionis Africani, (hic etiam socer Magni Pompeii fuerat:) M. Petreius, Q. Varus, M. Porcius Cato, L. Cornelius Faustus, Syllæ Dictatoris filius. Contra hos commisso prælio, post multas dimicationes victor fuit. Cato, Scipio, Petreius, Juba, ipsi se occiderunt: Faustus Pompeii gener à Cæsare interfectus est.

24. Post annum Cæsar Romam regressus, quartùm se Consulem fecit; et statim ad Hispanias est profectus, ubi Pompeii filii, Cnæus et Sextus, ingens bellum reparaverant. Multa prælia fuerunt: ultimum prælium apud Mundam civitatem, in quo adeò Cæsar pene victus est, ut fugientibus suis, se voluerit occidere; ne post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescentium, natus annos sex et quinquaginta, veniret. Denique, reparatis suis, vicit, et Pompeii filius major occisus est, minor fugit.

25. Inde Cæsar, bellis Civilibus toto orbe compositis, Romam rediit: agere insolentiùs cœpit, et contra consuetudinem Romanæ libertatis. Cùm ergo et honores ex suâ voluntate præstaret, qui à Populo antea deferebantur, nec Senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia ac penè tyrannica faceret, conjuratum est in eum à sexaginta [LX] vel amplius Senatoribus Equitibusque Romanis. Præcipui fuerunt inter conju-

ratos duo Bruti, ex eo genere Bruti, qui primus Romæ Consul est factus, et reges expulerat, C. Cassius, et Servilius Casca. Ergo Cæsar, cùm Senatus die quâdam inter cæteros veniſſet ad curiam, tribus et viginti vulneribus confossus est.

EUTROPII

LIBER SEPTIMUS.

1. ANNO urbis ſeptingenteſimo [DCC] fere ac nono [IX], interfecto Cæſare, bella Civilia reparata ſunt; percuſſoribus enim Cæſaris Senatus favebat: Antonius Conſul, partium Cæſaris, Civili bello opprimere eos conabatur. Ergo turbatâ Republicâ, multa Antonius ſcelera committens, à Senatu hoſtis judicatus eſt; miſſi ad eum perſequendum duo Conſules Panſa et Hirtius, et Octavianus, adoleſcens annos octodecim [XVIII] natus, Cæſaris nepos, quem ille teſtamento hæredem reliquerat; et nomen ſuum ferre jufferat: hic eſt, qui poſtea Auguſtus eſt dictus, et rerum potitus. Quare profecti contra Antonium tres duces, vicerunt eum. Evenit tamen, ut victores Conſules ambo morerentur; quare tres exercitus uni Cæſari paruerunt.

2. Fugatus Antonius, amiſſo exercitu, confugit ad Lepidum, qui Cæſari Magiſter equitum fuerat, et tum copias militum grandes habebat, à quo ſuſceptus eſt. Mox Lepido operam dante, Cæſar cum Antonio pacem fecit: et quaſi vindicaturus patris ſui mortem, à quo per teſtamentum fuerat adoptatus, Romam cum exercitu profectus eſt;

est; extorsitque, ut sibi vigesimo [xx] anno Consulatus daretur. Senatum proscripsit cum Antonio et Lepido, et Rempublicam armis tenere cœpit: per hos etiam Cicero orator occisus est, multique alii nobiles.

3. Interea Brutus et Cassius, interfectores Cæsaris, ingens bellum moverunt: erant enim per Macedoniam et Orientem multi exercitus, quos occupaverunt. Profecti igitur contra eos Cæsar Octavianus Augustus et M. Antonius, (remanserat enim ad defendendam Italiam Lepidus,) apud Philippos Macedoniæ urbem contra eos pugnaverunt. Primo prælio victi sunt Antonius et Cæsar: periit tamen dux nobilitatis Cassius: secundo, Brutus et infinita nobilitas, quæ cum illis bellum gesserat; ac sic inter eos divisa est Respublica; ut Augustus Hispanias, Gallias, Italiam teneret; Antonius Asiam, Pontum, Orientem. Sed intra Italiam L. Antonius Consul bellum Civile commovit, frater ejus qui cum Cæsare contra Brutum et Cassium dimicaverat: is apud Perusiam Tusciæ civitatem victus et captus est, neque occisus.

4. Interim à Sexto Pompeio, Cnæi Pompeii Magni filio, ingens bellum in Siciliâ commotum est; his, qui superfuerant ex partibus Bruti Cassiique, ad eum confluentibus. Bellatum per Cæsarem Augustum Octavianum et M. Antonium adversus Sextum Pompeium; pax postremò convenit.

5. Eo

5. Eo tempore M. Agrippa in Aquitaniâ rem prosperè gessit, et L. Ventidius Bassus irrumpentes in Syriam Persas tribus præliis vicit. Pacorum regis Orodis filium interfecit eo ipso die, quo olim Orodes Persarum rex, per ducem Surenam, Crassum occiderat. Hic primus de Parthis justissimum triumphum Romæ egit.

6. Interim Pompeius pacem rupit; et navali prælio victus, fugiens ad Asiam interfectus est. Antonius, qui Asiam et Orientem tenebat, repudiatâ sorore Cæsaris Augusti Octaviani, Cleopatram reginam Ægypti duxit uxorem. Contra Persas ipse etiam pugnavit: primis eos præliis vicit; regrediens tamen fame et pestilentiâ laboravit: et cùm instarent Parthi fugienti, ipse pro victo recessit.

7. Hic quoque ingens bellum Civile commovit, cogente uxore Cleopatrâ reginâ Ægypti: dum cupiditate muliebri optat etiam in urbe regnare. Victus est ab Augusto navali pugnâ clarâ et illustri apud Actium, qui locus in Epiro est: ex quâ fugit in Ægyptum, et, desperatis rebus, cùm omnes ad Augustum transirent, ipse se interemit. Cleopatra sibi aspidem admisit, et veneno ejus extincta est. Ægyptus per Octavianum Augustum Imperio Romano adjecta est: præpositusque ejus factus est Cnæus Cornelius Gallus: hunc primum Ægyptus Romanum judicem habuit.

8. Ita

8. Ita bellis toto orbe confectis, Octavianus Augustus Romam rediit duodecimo [XII] anno postquam Consul fuerat. Ex eo Rempublicam per quadraginta-quatuor [XLIV] annos solus obtinuit; ante enim duodecim [XII] annis cum Antonio et Lepido tenuerat. Ita, ab initio principatûs ejus usque ad finem, quinquaginta-sex [LVI] anni fuerunt. Obiit autem octogesimo sexto [LXXXVI] anno, morte communi, in oppido Campaniæ Atellâ. Romæ in Campo Martio sepelitur: vir, qui non immeritò ex maximâ parte Deo similis est putatus: neque enim facilè ullus eo aut in bellis felicior fuit, aut in pace moderatior. Quadraginta quatuor [XLIV] annos, quibus solus gessit imperium, civilissimè vixit; in cunctos liberalissimus; in amicos fidissimus; quos tantis evexit honoribus, ut penè æquaret fastigio suo.

9. Nullo tempore ante eum res Romana magis floruit; nam, exceptis Civilibus bellis, in quibus invictus fuit, Romano adjecit imperio Ægyptum, Cantabriam, Dalmatiam, sæpe ante victam, sed penitus tunc subactam; Pannoniam, Aquitaniam, Illyricum, Rhætiam, Vindelicos et Salassos in Alpibus, omnes Ponti maritimas civitates; in his nobilissimas, Bosporum et Panticapæon. Vicit autem præliis Dacos; Germanorum ingentes copias cecidit: ipse quoque trans Albim fluvium submovit, qui in Barbarico longè ultra

ultra Rhenum est: hoc tamen bellum per Drusum privignum suum administravit; sicut per privignum Tiberium alterum Pannonicum; quo bello trecenta [ccc] millia captivorum ex Germaniâ transtulit, et super ripam Rheni in Galliâ collocavit. Armeniam à Parthis recepit: obsides, quod nulli antea, Persæ ei dederunt: reddiderunt etiam signa Romana, quæ Crasso victo ademerant.

10. Scythæ et Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat, munera et legatos ad eum miserunt. Galatia quoque sub hoc provincia facta est, cum antea regnum fuisset; primusque eam M. Lollius pro Prætore administravit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros fuit, ut reges, Populi Romani amici, in honorem ejus conderent civitates, quas Cæsareas nominarent; sicut in Mauritaniâ à rege Jubâ, et in Palæstinâ, quæ nunc est urbs clarissima. Multi autem reges ex regnis suis venerunt, et habitu Romano, Togati scilicet, ad vehiculum vel equum ipsius cucurrerunt. Moriens Divus appellatus est. Rempublicam beatissimam Tiberio successori reliquit: qui privignus ejus, mox gener, postremò adoptione filjus fuerat.

11. Tiberius ingenti socordiâ imperium gessit, gravi crudelitate, scelestâ avaritiâ, turpi libidine: nam nusquam ipse pugnavit, bella per legatos suos gessit; quosdam reges

reges ad se per blanditias evocatos nunquam remisit, in queis Archelaum Cappadocem, cujus etiam regnum in provinciæ formam redegit, et maximam civitatem appellari suo nomine jussit; quæ nunc Cæsarea dicitur, cùm Mazaca antea vocaretur. Hic tertio et vigesimo imperii anno, ætatis octogesimo tertio [LXXXIII] ingenti omnium gaudio mortuus est in Campaniâ.

12. Successit ei Caius Cæsar, cognomento Caligula, Drusi privigni Augusti, et ipsius Tiberii nepos; sceleratissimus ac funestissimus, et qui etiam Tiberii dedecora purgaverit. Bellum contra Germanos suscepit; et ingressus Sueviam, nihil strenuè fecit. Stupra sororibus intulit, ex unâ etiam natam filiam cognovit. Cùm adversùm cunctos ingenti avaritiâ, libidine, crudelitate, sæviret, interfectus in palatio est, anno ætatis suæ trigesimo nono [XXXIX], imperii tertio [III] mense decimo [X] dieque octavo [VIII].

13. Post hunc Claudius fuit, patruus Caligulæ, Drusi, qui apud Moguntiacum monumentum habet, filius; cujus et Caligula nepos erat. Hic mediè imperavit, multa gerens tranquillè atque moderatè, quædam crudeliter atque insulsè. Britanniæ intulit bellum, quam nullus Romanorum post Julium Cæsarem attigerat: eâque devictâ per Cnæum Sentium et Aulum Plautium, illustres et nobiles viros, triumphum celebrem egit. Quasdam insulas etiam ultra Britanniam

niam in Oceano positas, Romano imperio addidit; quæ appellantur Orcades: filioque suo Britannici nomen imposuit. Tam civilis autem circa quosdam amicos exstitit, ut etiam Plautium nobilem virum, qui in expeditione Britannicâ multa ac egregia fecerat, triumphantem ipse prosequeretur, et conscendenti Capitolium lævus incederet. Is vixit annos sexaginta quatuor [LXIV], imperavit quatuordecim [XIV], post mortem consecratus est, Divusque appellatus.

14. Successit huic Nero, Caligulæ avunculo suo simillimus: qui imperium Romanum et deformavit et diminuit: inusitatæ luxuriæ sumptuumque, ut qui, exemplo Caii Caligulæ, calidis et frigidis se lavaret unguentis, retibus aureis piscaretur, quæ blatteis finibus extrahebat. Infinitam partem Senatûs interfecit; bonis omnibus hostis fuit: ad postremum se tanto dedecore prostituit, ut saltaret et cantaret in scænâ citharædico habitu et tragico: parricidia multa commisit, fratre, uxore, matre interfectis, urbem Romam incendit, ut spectaculi ejus imaginem cerneret, quasi olim Troja capta arserat. In re militari nihil omnino ausus, Britanniam penè amisit. Nam duo sub hoc nobilissima oppida capta illic atque eversa sunt: Armeniam Parthi sustulerunt, legionesque Romanas sub jugum miserunt. Duæ tamen provinciæ sub eo factæ sunt; Pontus Polemoniacus, concedente

dente rege Polemone; et Alpes, Cottio rege defuncto.

15. Propter hoc Romanæ urbi execrabilis, ab omnibus simul destitutus, et à Senatu hostis judicatus, quum quæreretur ad pœnam (quæ pœna erat talis, ut nudus per publicum ductus, furcâ capiti ejus insertâ, virgis usque ad mortem cæderetur, atque ita præcipitaretur de saxo:) è palatio fugit, et in suburbano se liberti sui, quod est inter Salariam et Numentanam viam, ad quartum urbis milliarium, interfecit. Is ædificavit Romæ thermas, quæ ante Neronianæ dictæ, nunc Alexandriæ appellantur. Obiit trigesimo et altero ætatis anno, imperii decimo quarto [XIV], atque in eo omnis familia Augusti consumpta est.

16. Huic Sergius Galba successit, antiquissimæ nobilitatis Senator, cùm septuagesimum tertium [LXXIII] annum ageret ætatis; ab Hispanis et Gallis Imperator electus mox ab universo exercitu libenter acceptus est. Nam privata ejus vita insignis fuerat militaribus et civilibus rebus: Sæpe Consul, sæpe Proconsul, frequenter dux in gravissimis bellis. Hujus breve imperium fuit, et quod bona haberet exordia, nisi ad severitatem propensior videretur. Insidiis tamen Othonis occisus est imperii mense septimo [VII] in foro Romæ, sepultusque in hortis suis, qui sunt Aureliâ viâ non longè ab urbe Româ.

17. Otho,

17. Otho, occiso Galbâ, invasit imperium: materno genere nobilior quàm paterno, neutro tamen obscuro: in privatâ vitâ mollis, in imperio documentum sui non potuit ostendere. Nam cùm iisdem temporibus quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius factus esset à Germaniacis exercitibus Imperator, bello contra eum suscepto, cùm apud Bebriacum in Italiâ levi prælio victus esset: ingentes tamen copias haberet, sponte semetipsum occidit, petentibus militibus ne tam citò de belli desperaret eventu, cùm tanti non esse dixisset, ut propter eum Civile bellum commoveretur. Voluntariâ morte obiit trigesimo et octavo [xxxviii] ætatis anno, nonagesimo et quinto [xcv] imperii die.

18. Dein Vitellius imperio potitus est, familiâ honoratâ magis quàm nobili: nam pater ejus non admodum clarè natus, tres tamen ordinarios gesserat Consulatus. Hic cum multo dedecore imperavit, et gravi sævitiâ notabilis, præcipuè ingluvie et voracitate: quippe cùm de die sæpe quartò vel quintò feratur epulatus. Notissima certè cœna memoriæ mandata est, quam ei Vitellius frater exhibuit: in quâ super cæteros sumptus, duo millia piscium, septem avium millia apposita traduntur. Hic, cùm Neroni similis esse vellet, atque id adeo præ se ferret, ut etiam exequias Neronis, quæ humiliter sepultæ fuerant, honoraret, à Ves-

pasiani ducibus occisus est, interfecto prius Sabino Vespasiani Imperatoris fratre, quem cum Capitolio incendit. Interfectus autem, et cum magno dedecore tractus per urbem Romam publicè, nudus, erectâ comâ et capite, subjecto ad mentum gladio, stercore in vultum et pectus ab omnibus obviis appetitus: postremo jugulatus, et in Tiberim dejectus, etiam communi caruit sepulturâ. Periit autem ætatis anno septimo et quinquagesimo [LVII], imperii mense octavo [VIII] et die uno.

19. Vespasianus huic successit, factus apud Palæstinam Imperator: princeps obscurè quidem natus, sed optimis comparandus, privatâ vitâ illustris; ut qui à Claudio in Germaniam, deinde in Britanniam missus, tricies et bis cum hoste conflixerit; duas validissimas gentes, viginti [xx] oppida, insulam Vectam Britanniæ proximam Imperio Romano adjecerit. Romæ se in imperio moderatissimè gessit: pecuniæ tamen avidior fuit, ita ut eam nulli injustè auferret, quam cum omni diligentiæ provisione colligeret, tamen studiosissimè largiebatur, præcipuè indigentibus; nec facilè ante eum cujusquam principis vel major est liberalitas comperta, vel justior: placidissimæ bonitatis, ut qui majestatis quoque contra se reos non facile puniret ultra exilii pœnam. Sub hoc Judæa Romano accessit imperio, et Hierosolyma, quæ fuit urbs clarissima Palestinæ.

Paleſtinæ. Achaiam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, quæ liberæ ante hoc tempus fuerant; item Thraciam, Ciliciam Tracheam, Comagenam, quæ ſub regibus amicis, in Provinciarum formam redegit.

20. Offenſarum et inimicitiarum immemor fuit, convicia à cauſidicis et philoſophis in ſe dicta, leniter tulit, diligens tamen coërcitor diſciplinæ militaris. Hic cùm Tito filio de Hieroſolymis triumphavit. Per hæc cum Senatu et Populo, poſtremo cunctis amabilis ac jucundus eſſet, profluvio ventris extinctus eſt in villâ propriâ, circa Sabinos, annum ætatis agens ſexageſimum nonum [LXIX], imperii nonum [IX] et diem ſeptimum [VII]; atque inter Divos relatus eſt. Genituram filiorum ita cognitam habuit, ut cùm multæ contra eum conjurationes fierent, quas patefactas ingenii diſſimulatione contempſit, in Senatu dixerit, aut filios ſibi ſucceſſuros, aut neminèm.

21. Huic Titus filius ſucceſſit, qui et ipſe Veſpaſianus eſt dictus: vir omnium virtutum genere mirabilis; adeò ut amor et deliciæ humani generis diceretur: facundiſſimus, bellicoſiſſimus, moderatiſſimus: cauſas Latinè egit, poemata et tragœdias Græcè compoſuit. In oppugnatione Hieroſolymorum ſub patre militans, duodecim [XII] propugnatores duodecim [XII] ſagittarum ictibus confixit. Romæ tantæ civilitatis in imperio fuit, ut nullum omnino

puniret; convictos adversùm sese conjurationis ita dimiserit, ut in eâdem familiaritate, quâ antea, habuerit. Facilitatis tantæ fuit et liberalitatis, ut nulli quidquam negaret: et cùm ab amicis reprehenderetur, respondit, nullum tristem debere ab Imperatore discedere. Propterea cùm, quâdam die in cœnâ recordatus fuisset, nihil se illo die cuiquam præstitisse, dixit, ô Amici, hodiè diem perdidi. Hic Romæ amphitheatrum ædificavit, et quinque millia ferarum in dedicatione ejus occidit.

22. Per hæc inusitato favore dilectus, morbo periit, in eâ quâ pater villâ, post biennium, menses octo, dies viginti [xx] quàm Imperator erat factus, ætatis anno altero et quadragesimo [xl]. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tanquam in propriâ doluerint orbitate. Senatus, obitu ipsius circa vesperam nuntiato, nocte irrupit in Curiam: et tantas ei mortuo gratias laudesque congessit, quantas nec vivo unquam egerat, nec præsenti. Inter Divos relatus est.

23. Domitianus mox accepit imperium, frater ipsius junior, Neroni aut Caligulæ aut Tiberio similior, quàm patri vel fratri suo: primis tamen annis moderatus in imperio fuit: mox ad ingentia vitia progressus, libidinis, iracundiæ, crudelitatis, avaritiæ, tantum in se odium concitavit, ut merita patris et fratris aboleret. Interfecit nobilissimos

liſſimos ex Senatu. Dominum ſe et Deum primus appellari juſſit: nullam ſibi niſi auream et argenteam ſtatuam in Capitolio poni paſſus eſt: conſobrinos ſuos interfecit, ſuperbia quoque in eo execrabilis fuit.

24. Expeditiones quatuor habuit: unam adverſus Sarmatas, alteram adverſus Cattos, duas adverſum Dacos. De Dacis Cattiſque duplicem quidem triumphum egit: de Sarmatis ſolam lauream uſurpavit. Multas quidem calamitates iiſdem bellis paſſus eſt; nam in Sarmatiâ legiones ejus cum duce interfectæ: et à Dacis Appius Sabinus Conſularis, et Cornelius Fuſcus Præfectus Prætorio, cum magnis exercitibus, occiſi ſunt. Romæ quoque multa opera fecit, in his Capitolium et Forum Tranſitorium, Odeum, Porticus, Iſium ac Serapium, et Stadium. Verùm cùm ob ſcelera univerſis exoſus eſſe cœpiſſet, interfectus eſt ſuorum conjuratione in Palatio, anno ætatis quadrageſimo quinto [XLV] imperii quinto decimo [XV]. Funus ejus cum ingenti dedecore per Veſpillones exportatum, ignobiliter eſt ſepultum.

LIBRARY OF CONGRESS
0 003 094 918 3